

Encyklika *Humanae vitae* v dokumentech církve

Příprava – přijetí – interpretace

Vybral a přeložil: Karel Skočovský
2018

I. Příprava (1964-1968)

Text originálu: AAS 56 (1964) 581-589, 588-589; *Insegnamenti di Paolo VI*, II (1964) 412-422, 420-421.

PAVEL VI.

Promluva ke kolegiu kardinálů

23. června 1964

[...] Problém, o kterém teď všichni hovoří, je takzvaná kontrola porodnosti, tedy na jedné straně vzrůst počtu obyvatel a na straně druhé rodinná morálka. Jedná se o problém mimořádně závažný: týká se původu lidského života, prožívání a tužeb v nejintimnější oblasti zkušenosti muže a ženy. Jde o problém extrémně složitý a delikátní. Církev v něm rozpoznává mnoho různých aspektů, totiž různé kompetence, mezi nimiž je nepochybně na prvním místě kompetence manželů, jejich svoboda, svědomí, láska a povinnosti. Církev však musí potvrdit svou vlastní kompetenci, která se týká Božího zákona, jenž je povolána vykládat, vyučovat, podporovat a bránit. Církev musí hlásat tento Boží zákon ve světle vědeckých, sociálních a psychologických poznatků, které byly v posledních letech nově široce zkoumány a zdokumentovány. Je nezbytné pozorně sledovat vývoj této otázky jak po stránce teoretické, tak praktické. A právě to církev v tuto chvíli dělá. Věnuje se co možná nejširšímu a nejhlubšímu studiu této otázky, s vážností a poctivostí, jakou si tak důležitý předmět žádá.

Církev se věnuje studiu, které, jak doufáme, brzy s pomocí mnoha vynikajících odborníků dokončíme. Předložíme co možná nejdříve jeho závěry, a to ve formě, kterou budeme považovat za nejvhodnější s ohledem na předmět, o nějž se jedná, a zamýšlené cíle. Chceme však otevřeně říci, že až dosud jsme neměli dostatečný důvod, abychom normy vydané Piem XII. považovali za překonané, a tudíž už nezávazné. Je nutné je tedy považovat za platné, přinejmenším do doby, než budeme ve svědomí vnímat povinnost je změnit. V tak závažné věci se zdá být dobré, aby katolíci řídili jediným zákonem, jenž církev s autoritou předkládá. A zdá se proto vhodné doporučit, aby v tuto chvíli nikdo nehlásal to, co je v rozporu s aktuálně platnou normou. [...]

PAVEL VI.
Promluva ke Komisi pro studium problémů
populace, rodiny a porodnosti
27. března 1965

Jsme šťastní, milovaní synové, že vás můžeme vidět zde shromážděné při příležitosti plenárního zasedání vaší komise. Jsme si vědomi, jak mimořádně citlivé a zodpovědné je poslání, které jsme vám svěřili. Jde o problém, o který se živě zajímá veřejné mínění a který oprávněně činí starosti manželským párům i jejich pastýřům.

Těší mne, že vás mohu každého osobně poznat, a chci vám vyjádřit vděčnost za opravdovost, s jakou jste, na naši výzvu, přijali spolupráci na tomto díle, jehož požadavky vám vaše kompetence v morální a pastorální teologii, medicíně, ekonomii, psychologii, demografii a sociologii nedovolí snižovat.

Seznam dokumentů připravených pro toto čtvrté zasedání komise je sám o sobě výmluvným důkazem vážnosti, s jakou jste přistoupili k tomuto úkolu a s potěšením v tom spatřujeme příslib úspěchu, kterým vaše práce bude korunována.

K vyjádření naší vděčnosti musíme připojit pár slov otcovského povzbuzení k tomu, abyste ve své práci houževnatě pokračovali. Je možné, že vás vědomí, že některé problémy musejí uzrát, povede k opodstatněným zdržením. Důrazně vás však žádáme, abyste neztráceli ze zřetele naléhavost situace, která si žádá od církve a její nejvyšší autority jasné vedení. Svědomí lidí nesmí být ponecháno na pospas nejistotě, která dnes příliš často vede k tomu, že manželský život nežijí podle Božího záměru. Navíc kromě naléhavých otázek manželských párů jsou tu i ekonomické a sociální problémy, které církev nemůže opomíjet, jak jsme řekli v naší promluvě z 23. června 1964.

To jsou, milovaní synové, roviny, kterých se dotýká váš výzkum: na jedné straně jde o lepší poznání fyziologických zákonitostí, psychologických a lékařských údajů, demografických změn a sociálních zvrátů. Na straně druhé – a to především – jde o vyšší rovinu světla, jenž na tato fakta vrhá víra a tradiční nauka církve. Církev jako starostlivá matka v každé době usilovala dát přiměřenou odpověď na velké problémy lidstva. Z tohoto důvodu a podle pokynů Pána církev přijímá věci "staré i nové", aby Boží kvas evangelia vydal veškeré své bohatství a přinesl lidem hojnost napřírozeného života.

Problém, o který se aktuálně jedná, můžeme shrnout následovně: Jakým způsobem a podle jakých norem mají manželské páry, když si vzájemně projevují lásku, uskutečňovat tuto službu životu, k níž jsou povoláni? Křesťanská odpověď se vždy bude inspirovat vědomím povinností a důstojnosti manželského stavu, v němž je láska křesťanských manželů povznesena milostí svátosti a velikostí daru, jakým je život darovaný dětem.

Jako strážkyně Božího zákona, a to jak přirozeného, tak pozitivního, církev nemůže dopustit, aby byla snižována hodnota života či velkolepá originalita lásky, jež je schopná překročit samu sebe nejen ve vzájemném darování manželů, ale i ve společném a ještě více nezištném darování sebe nové lidské bytosti.

Naše doba s sebou nese mnohem větší uvědomění si těchto skutečností, než tomu bylo v minulosti. I když před námi vyvstávají obtížné problémy – právě ty, které vás žádám, abyste zkoumali s veškerou vážností a svobodou ducha – nemůžeme snad zahlédnout v bádání, o kterém jsme se zmiňovali, první vlaštovky řešení problémů, které nám dnes připadají tak těžké? Chceme tomu věřit a doufáme v to.

Chtěli jsme, aby báze vašeho výzkumu byla dost široká, aby zde byly lépe zastoupeny různé myšlenkové směry, aby díky vašemu setkání mohl zaznít hlas ze zemí, které zakoušejí velké obtíže na sociologické úrovni, a aby laici, zvláště manželské páry, v tak důležitém počínu měli své zástupce.

Nacházíte se právě v nové a rozhodující fázi vašich prací. Důvěřujeme vám, že je s odvahou završíte. Jak jsme řekli před chvílí: jde o otázku příliš důležitou a nejistota některých lidí je příliš drásavá na to, aby vás neprovázel pocit naléhavosti, plynoucí z milosrdné lásky vůči všem, kterým dlužíme odpověď. Vaše snaha, jak doufáme, bude vedena právě tímto vědomím.

Zapojte tedy všechny své síly do splnění svého úkolu. Nechte uzrát to, co potřebuje svůj čas. Pamatujte však na utrpení, jenž mnozí zakoušejí. Pracujte svědomitě, aniž byste se nechali odradit kritikou či obtížemi. Jste ve službě církve a Kristova zástupce, který na vaši komisi svolává osvětlení Nejvyššího a otcovsky žehná vám, vašim rodinám a vaší práci.

Text originálu: *Sacrosanctum Concilium Vaticanum II: Constitutiones, Decreta, Declarationes, Romae 1966.*
Překlad: pracovní skupina pod vedením Oto Mádra.
České vydání: Karmelitánské nakl., Kostelní Vydří 2002.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL
Pastorální konstituce *Gaudium et spes*, 50-51
7. prosince 1965

Manželství a jeho plodnost

50. Manželství a manželská láska jsou zaměřeny svou povahou k plození a výchově potomstva. Děti jsou jistě nejvzácnější dar manželství a svým rodičům přinášejí velmi mnoho dobrého. Sám Bůh, který řekl: „Není dobré, aby člověk byl sám“ (Gn 2,18), a který „na začátku učinil lidi jako muže a ženu“ (Mt 19,4), chtěl jim dopřát nějakou zvláštní účast na svém díle stvoření, a proto muži a ženě požehnal slovy: „Plodte a množte se“ (Gn 1,28). Proto správné pěstování manželské lásky a celý způsob rodinného života, jenž z něho vzniká – ostatní cíle manželství se tím nechtějí snižovat –, vyúsťují v pevné odhodlání manželů spolupracovat s láskou Stvořitele a Vykupitele, který skrze ně stále rozšiřuje a obohacuje svou rodinu.

Manželé vědí, že plněním úkolu dávat život a vychovávat – což je třeba považovat za jejich vlastní poslání – se stávají spolupracovníky lásky Boha stvořitele a jakoby jejími tlumočníky. Proto budou plnit svůj úkol s lidskou a křesťanskou odpovědností. S vnímavou uctivostí vůči Bohu si vytvoří společnou dohodu a úsilím správný úsudek. Přitom přihlédnou jak k vlastnímu dobru, tak k dobru svých dětí, ať již narozených nebo v budoucnu předvídaných; uváží též hmotné i duchovní podmínky doby a své situace a budou mít konečně zřetel i na dobro rodinného společenství, světské společnosti a církve. Tento úsudek si musí koneckonců udělat manželé před Bohem sami. Ať si však jsou křesťanští manželé vědomi toho, že způsob svého jednání nemohou určovat podle své libovůle, ale že se vždycky musí řídit svědomím, které se má přizpůsobovat Božímu zákonu, a že mají být učenliví vůči učitelskému úřadu církve, který tento zákon ve světle evangelia autenticky vykládá. Tento božský zákon ukazuje plný smysl manželské lásky, chrání a pobízí ji k dosažení pravé lidské dokonalosti. Křesťanští manželé tedy oslavují Stvořitele a usilují o dokonalost v Kristu, když s důvěrou v Boží prozřetelnost a s duchem obětí¹ velkomyslně, s lidskou a křesťanskou odpovědností plní úkol plození. Z manželů, kteří takovým způsobem splňují Bohem svěřený úkol, je třeba zvláště připomenout ty, kteří po uvážené a společné dohodě velkodušně přijímají a náležitě vychovávají i početnější potomstvo.²

Manželství ovšem nebylo ustanoveno jen kvůli plození; ale už sama povaha nerozlučného svazku mezi osobami a prospěch dětí vyžadují, aby se spořádaně projevovala, rozvíjela a zrála i vzájemná láska mezi manželi. Proto, i když chybí často

¹ [12] Srov. 1 Kor 7,5.

² [13] Srov. PIUS XII., projev „Tra le visite“, 20. 1. 1958: AAS 50 (1958), 91.

[Zde se mimo jiné píše: „Tam, kde se s nimi setkáváme častěji, početné rodiny svědčí o: fyzickém a morálním zdraví křesťanského lidu – živé víře v Boha a důvěře v jeho Prozřetelnost – plodném a radostném zdraví katolického manželství.“]

tak žádané potomstvo, manželství jako pospolitost a společenství celého života trvá a zachovává si svou hodnotu a nerozlučnost.

Soulad mezi manželskou láskou a úctou k lidskému životu

51. Koncil ví, že některé životní podmínky dnes často manželům brání v harmonickém manželském životě a že se manželé mohou octnout v okolnostech, kdy se alespoň dočasně nemůže zvětšovat počet dětí a jen s obtížemi se přitom dá zachovat věrná láska a plné životní společenství. Kde je však intimní manželský život přerušen, tam může být nežádoucí ohrožena věrnost a poškozeno dobro dětí: tehdy se dostává do nebezpečí výchova dětí i odvaha mít další.

Někteří se opovažují řešit tyto problémy způsobem nečestným, neštítí se dokonce ani usmrcení; církve však připomíná, že mezi Božími zákony, týkajícími se na jedné straně předávání života a na druhé straně pěstování pravé manželské lásky, nemůže být skutečný rozpor.

Bůh, pán nad životem, svěřil totiž lidem vynikající úkol udržovat život; tento úkol mají však plnit způsobem hodným člověka. Život se má tedy s největší péčí chránit už od samého počátku; potrat a usmrcení nemluvněte jsou hanebné zločiny. Pohlavnost u člověka a lidská plodivá schopnost podivuhodně vyniká nad to, co se vyskytuje na nižších stupních života; proto úkony manželskému životu vlastní, pokud zachovávají pravou důstojnost člověka, je třeba mít ve velké úctě. Když tedy běží o to, jak uvést v soulad manželskou lásku s odpovědným sdělováním života, nezávisí mravní povaha jednání jen na upřímném úmyslu a zhodnocení pohnutek, ale musí se určovat objektivními měřítky, vzatými z přirozenosti lidské osoby a jejích činů; tato měřítka uchovávají celý smysl vzájemného darování i lidského plození v ovzduší pravé lásky. To ovšem nelze uskutečnit, nepěstuje-li se poctivě ctnost manželské čistoty. Děti církve, které se opírají o tyto zásady, nesmějí při řízení porodnosti nastoupit cesty, jež zamítá učitelský úřad církve, vykládající Boží zákon.³

Budiž všem jasno, že život lidí i úkol sdělovat ho dál se neomezuje jen na tento svět a nemůže se posuzovat a chápat jen podle jeho měřítek, nýbrž vždycky má vztah k věčnému určení člověka.

³ [14] Srov. PIUS XI., enc. *Casti connubii*: AAS 22 (1930), 559-561: DS 3716-3718 [V odkazované pasáži mimo jiné stojí: „Jakékoli manželské obcování, při němž jest olupován úkon úmyslným zásahem lidí o svůj přirozený účinek, to jest dáti život dítěti, jest prolomením zákona Božího a přirozeného, a ti, kdo se dopustili něčeho takového, poskvřují své svědomí těžkou vinou.“];

PIUS XII., proslov k účastníkům sjezdu Italského svazu porodních asistentek 29. 10. 1951: AAS 43 (1951), 835-854 [Z textu vybíráme: „Náš předchůdce Pius XI. znovu ve své encyklice *Casti connubii* z 31. prosince 1930 slavnostně vyhlásil základní zákon pro manželský akt a manželské vztahy: jakýkoli zásah manželů do naplnění manželského aktu nebo do rozvoje jeho přirozených následků s úmyslem zbavit jej jeho vlastní síly a zabránit početí nového života je nemorální; žádná „indikace“ ani nutnost nemůže čin, který je nemorální svou podstatou, proměnit v čin morální a přípustný. /odkaz vynechán/ Toto nařízení plně platí dnes, jako platilo včera a bude platit i zítra a provždy, protože to není nařízení pouhého lidského práva, nýbrž vyjádření přirozeného i božského zákona.“];

PAVEL VI., proslov ke kardinálům 23. 6. 1964: AAS 56 (1964), 581-589 [viz výše].

Některé otázky, které potřebují další pečlivější prozkoumání, byly z příkazu nejvyššího velekněze předány komisi pro studium populace, rodiny a porodnosti, aby mohl nejvyšší velekněz, až komise splní svůj úkol, pronést úsudek. Za tohoto stavu nauky učitelského úřadu nehodlá posvátný sněm bezprostředně předložit žádná konkrétní řešení.

PAVEL VI.
Promluva k národnímu kongresu Italské společnosti
pro porodnictví a gynekologii
29. října 1966

Církev a regulace porodnosti

[...] Existuje však bod, v němž se tyto dvě kompetence, naše a vaše, mohou potkat a vést spolu dialog. Jde o otázku regulace porodnosti; otázku velmi širokou, otázku citlivou a otázku, k níž se my sami, kvůli jejím náboženským a etickým důsledkům, máme právo, nebo dokonce povinnost, vyjádřit. Jde o otázku aktuální. Víme, že se od nás očekává rozhodné slovo ohledně smýšlení církve o této otázce. Je však zřejmé, že tak nemůžeme učinit při této příležitosti.

Připomeneme zde pouze to, co jsme řekli v naší promluvě 23. čer. 1964: smýšlení a norma církve se nezměnily. Platí to, co je obsahem tradičního učení církve. Nedávno slavený ekumenický koncil přinesl některá základní kritéria posuzování, velmi užitečná pro integraci katolické nauky o tomto důležitém tématu, nikoli pro změnu jejích podstatných prvků. Mají ji naopak osvětlit a ukázat pomocí směrodatných argumentů hluboký zájem církve o otázky týkající se lásky, manželství, porodnosti, rodiny.

Nové prohlášení k otázce regulace porodnosti, které se od církve očekává, nebylo ještě předneseno. A to proto, že my sami, když jsme ho přislíbili a vyhradili pro sebe, jsme chtěli pozorně zvážit různé doktrinní a pastorální problémy, které ohledně této věci v posledních letech vyvstávají. Chtěli jsme je prostudovat v konfrontaci s údaji vědy a zkušenosti, které jsou nám z různých oblastí představovány, zvláště z té vaší, medicínské, a z oblasti demografie, abychom mohli předložit správné a dobré řešení tohoto problému, jenž nemůže být jiné, než plně lidské, tedy morální a křesťanské. Věříme, že jsme ke studiu těchto otázek a kritérií hodnocení přistoupili nezaujatě. Považovali jste to za svou povinnost. A usilovali jsme tento úkol splnit co nejlépe. Proto jsme jím pověřili širokou, různorodou a všestrannou mezinárodní Komisi. Ta ve svých různých sekcích a po dlouhých diskusích dokončila svůj velký úkol a zaslala nám své závěry. Ty však, zná se nám, nemohou být považovány za definitivní, a to kvůli závažným důsledkům, jaké by měly pro mnohé a obtížné otázky, a to jak doktrinní, tak pastorální a sociální, které nesmějí být probírány izolovaně či dány stranou, ale logicky promyšleny v celkovém kontextu daného studia. Tato skutečnost znova ukazuje, jak nesmírně komplexní a mimořádně závažná je problematika regulace porodnosti. Žádá si od naší odpovědnosti další studium, jemuž jsme už s hlubokou úctou věnovali tolik pozornosti a sil, ale v němž s ohledem na povinnost našeho apoštolského poslání odhodlaně pokračujeme. To je důvod, který naši odpověď zdržel a ještě na nějaký čas pozdrží.

Jak jsme již řekli ve zmíněné promluvě, norma doposud vyučovaná církví i moudrými pokyny koncilu vybízí k věrnému a velkorysému zachovávání. Nemůže být považována za nezávaznou, jako by se snad učitelský úřad církve nacházel ve

stavu pochybnosti, zatímco je ve fázi studia a reflexe toho, co mu bylo předloženo jako hodné pozorného zvážení.

Po tom, co jsme řekli, pánové, bychom se snad mohli setkat znovu, abychom navázali na promluvu o tématu, které je tak důležité. V tuto chvíli však vyjadřujeme svou důvěru ve vaše směřodatné pochopení a vaši svobodnou spolupráci týkající se normy, která nepramení z naší autority, ale z Božího zákona, z žádného dílčího zájmu, nýbrž nejvyššího zájmu o lidský život viděný v jeho celistvosti, jeho důstojnosti a jeho cíli; normy, která všem přináší dobro a posvěcení. [...]

II. Přijetí a interpretace (1968-2018)

Text originálu: *Insegnamenti di Paolo VI*, VI (1968) 869-873.

PAVEL VI.

Promluva na generální audienci

Východiska, motivy a cíle encykliky *Humanae vitae*

31. července 1968

Pozitivní představení manželské morálky v perspektivě jejího poslání

Naše slova se dnes nutně budou věnovat tématu encykliky o regulaci porodnosti nesoucí název *Humanae vitae*, kterou jsme vydali v tomto týdnu. Máme za to, že jste se seznámili s textem tohoto papežského dokumentu nebo přinejmenším s jeho podstatným obsahem, že se nejedná o čistě negativní prohlášení mravního zákona, tj. vyloučení každého jednání, které si klade za cíl učinit početí nemožným (č. 14). Jde především o pozitivní představení manželské morálky v perspektivě jejího poslání k lásce a plodnosti, „ve světle celistvého pohledu na člověka a jeho poslání, k němuž byl povolán, které zahrnuje nejen jeho přirozenou a pozemskou, ale i nadpřirozenou a věčnou existenci“⁴ (č. 7). Objasňuje jednu základní oblast osobního, manželského, rodinného a sociálního života, ale není to vyčerpávající pojednání o člověku ve sféře manželství, rodiny, mravních zásad, nesmírně široké oblasti, ke které se učitelský úřad církve může a musí snad vrátit širším, organičtějším a souhrnnějším způsobem.⁵ Tato encyklika dává odpověď na otázky, pochybnosti a tendence, o nichž se, jak je známo, v poslední době vedla velmi rozsáhlá a živá diskuse, a o něž se náš učitelský a pastýřský úřad intenzivně zajímal. Nyní o tomto dokumentu nebudeme hovořit, jak kvůli citlivosti a závažnosti tématu, které zdá se překračuje jednoduchost tohoto každotýdenního proslovu, tak i kvůli skutečnosti, že už nechybějí a nebudou chybět dostupné publikace ohledně encykliky, které se zabývají stejným tématem (srov. např. G. Martelet, *Amour conjugal et renouveau conciliaire*⁶).

Vám chceme adresovat několik slov nikoli o dokumentu samotném, ale spíše o našich pocitech [*sentimenti*], které naplňovaly naše nitro během dlouhého období jeho příprav.

Podrobné, ucelené a protrpěné studium pro vyřešení obtížného problému

Prvním pocitem bylo vědomí naší velké odpovědnosti. Doprovázel nás od začátku až do konce našeho čtyřletého studia a práce na této encyklice. Vězte, že nám působil nemalé duchovní utrpení. V této situaci jsme cítili tíhu našeho úřadu jako nikdy předtím. Studovali jsme, četli, diskutovali, jak jen jsme mohli; a také jsme se mnoho modlili. Některé okolnosti jsou vám známy: museli jsme dát odpověď církvi,

⁴ Vlastní překlad.

⁵ Nejrozsáhlejší pojednání Pavla VI. o tématu odpovědného rodičovství v kontextu manželské lásky představuje Promluva k *Équipes Notre-Dame* (4. května 1970), viz níže, pozn. překl.

⁶ G. MARTELET, *Amour conjugal et renouveau conciliaire*. Lyon: Xavier Mappus 1967; it. vydání: *Amore coniugale e rinnovamento conciliare*. Assisi: Citadella Editrice 1968 (pozn. překl.).

celému lidstvu; museli jsme přezkoumat, z povinnosti a se svobodou našeho apoštolského poslání, tradici nauky, nejen onu staletou, ale i současnou, našich třech bezprostředních předchůdců; museli jsme přijmout za vlastní učení koncilu, které jsme sami vyhlásili; cítili jsme, že máme přijmout, jak jen se nám to zdálo být možné, závěry komise, papežem Janem [XXIII.] ustanovené a námi rozšířené, přestože měly jen povahu konzultace, ale současně že máme zachovat nezbytnou opatrnost; věděli jsme o diskusích o tomto důležitém tématu, které vzplanuly s velkou vášní a také s velkou autoritou; vnímali jsme bouřlivé hlasy veřejného mínění a tisku; naslouchali jsme i těm nejtišším hlasům, které však pronikly do našeho srdce otce a pastýře, zvláště nejctihodnějších žen, mučených tímto tak těžkým problémem a ještě těžší vlastní zkušeností; četli jsme vědecké zprávy o alarmujících demografických otázkách světa, podložené často studiemi odborníků a vládními programy; z různých koutů světa k nám přicházely publikace, některé zaměřené na zkoumání určitého konkrétního vědeckého aspektu problému, jiné na realistické úvahy ohledně četných a závažných sociologických problémů, zatímco další, dnes velmi naléhavé, ohledně převratných změn v každé oblasti moderního života...

Častokrát jsme měli dojem, že jsme tím množstvím dokumentů jakoby přemoženi, a častokrát jsme, lidsky řečeno, pocítili nedostatečnost naší osoby tváří v tvář hrozně apoštolské povinnosti vyslovit se k danému problému; častokrát jsme se třáslí před dilematem, zda zvolit cestu snadných ústupků názorům dnešní doby, či vyslovit závěr, který by lidé dneška jen těžko snesli a který by snad mohl být pro manželský život zbytečně zatěžující.

Svědění otce otevřené hlasu pravdy a Boží normy

Využili jsme mnoha specifických konzultací s osobami vysoké morální, vědecké a pastorační úrovně. Prosili jsme o světlo Ducha Svatého a své svědomí jsme úplně a svobodně otevřeli hlasu pravdy. Usilovali jsme o výklad Boží normy, která tryská z niterných požadavků autentické lidské lásky, podstatných struktur instituce manželství, osobní důstojnosti manželů, jejich poslání sloužit životu a svatosti křesťanského manželství. Uvažovali jsme nad neměnnými prvky tradiční a platné nauky církve, zvláště pak nad učením nedávného koncilu. Pečlivě jsme zvažovali důsledky jednoho či druhého rozhodnutí. A neměli jsme žádnou pochybnost o tom, že je naší povinností přednést naše závěry tak, jak byly vyjádřeny v aktuální encyklice.

Přesné pastorační hodnocení morálně přípustných návrhů vědy a sociologických dat

Další cit [*sentimento*], který nás vždy vedl při naší práci, byla milosrdná láska [*carità*], pastorační citlivost vůči těm, kteří jsou povoláni začlenit svou jedinečnou osobnost do manželského a rodinného života. Rádi jsme následovali personalistický přístup, vlastní koncilní nauce, k manželskému společenství, a tak dali lásce, která mu dává počátek a živí ho, přední místo, které mu ze subjektivní perspektivy náleží mezi hodnotami manželství. Začlenili jsme zde také všechny návrhy ohledně toho, co je mravně přípustné, abychom podpořili zachovávání znovu potvrzené normy. K výkladu nauky jsme chtěli rovněž připojit některé praktické pokyny pastorační povahy. Ocenili jsme přínos vědců pro pokrok v poznávání biologických procesů

předávání života a pro správnou aplikaci léčebných prostředků a mravní normy, která je jí vlastní. Uznali jsme odpovědnost, a tedy i svobodu, manželů jakožto uskutečňovatelů Božího plánu pro lidský život vykládaného učitelským úřadem církve pro jejich osobní dobro a dobro jejich dětí. Poukázali jsme na nejvyšší záměr církve, jenž prostupuje naukou a praxí církve, totiž pomáhat lidem, bránit jejich důstojnost, chápat je a podpírat je v jejich těžkostech, vyučovat je v bdělém smyslu pro odpovědnost, pevném a pokojném sebeovládání, odvážném přijetí velkých a sdílených povinností života a obětí, které jsou nevyhnutelné pro uskutečňování ctností a budování plodného a šťastného rodinného krbu.

Živá důvěra v křesťanské manžele a celý Boží lid

Namáhavou přípravu tohoto dokumentu konečně provázal cit naděje. Naděje, že již pro svou vlastní kvalitu, pro svou lidskou pravdivost, bude dobře přijat, a to navzdory dnes tak rozšířené rozmanitosti názorů a navzdory obtížím, které naznačená cesta může přinést tomu, kdo jí chce věrně kráčet, a rozumí se i tomu, kdo jí má pravdivě vyučovat. Naděje, že zvláště odborníci budou schopni v samotném dokumentu objevit pravdivé vlákno [*filo genuino*], které ho pojí s křesťanských chápáním života a které nás opravňuje přijmout za vlastní apoštolova slova: „*Nos autem sensum Christi habemus*“, my však máme mysl Kristovu (1 Kor 2, 16). A konečně naděje, že to budou křesťanští manželé, kdo pochopí, že naše slovo, i když se může zdát přísné a náročné, chce být tlumočnickem opravdovosti jejich lásky, povoláné k tomu, aby se proměnila díky napodobování toho, jak Kristus miluje svou mystickou nevěstu, církev. A také že to budou oni, kdo budou schopni podpořit každé praktické hnutí směřující k pomoci rodině v jejich potřebách, k tomu, aby se plně rozvinula, a k podpoře spirituality odpovídající současné rodině, která bude zdrojem dokonalosti pro její jednotlivé členy a mravního svědectví ve společnosti (srov. *Apostolicam actuositatem*, 11; *Gaudium et spes*, 48).

Jedná se, jak vidíte, drazí synové a dcery, o specifickou otázku, která se dotýká jednoho z mimořádně citlivých a vážných aspektů lidské existence. A jako jsme my usilovali o to studovat a vyložit ho pravdivě a s láskou [*carità*], jak si to dané téma žádalo od našeho učitelského úřadu a poslání, tak také vás všechny, jichž se tato otázka přímo či nepřímo týká, žádáme, abyste ho promysleli s úctou, která mu náleží, v širokém a jasném kontextu křesťanského života.

Text originálu: *Insegnamenti di Paolo VI*, VI (1968) 1098-1099.

PAVEL VI., Promluva při *Anděl Páně* (4. srpna 1968)

Slovo naší encykliky *Humanae vitae* mělo mnoho ohlasů. A – pokud si pamatujeme – papeži nikdy nepřišlo tolik spontánních projevů poděkování a souhlasu za uveřejnění nějakého dokumentu, jako při této příležitosti, a to ze všech světadílů a od nejrůznějších vrstev obyvatelstva. Uvádíme to, abychom poděkovali všem, kteří přijali naši encykliku a projeví nám svůj souhlas. Ať jim Pán žehná!

Víme však, že je mnoho i těch, kteří naše učení nepřijali s povděkem, dokonce je nemálo těch, kteří se staví proti němu. Do jisté míry dokážeme toto neporozumění i tento odpor pochopit. Naše slovo není snadné, neshoduje se se způsoby, které se dnes bohužel stále více šíří, jako pohodlné a zdánlivě prospěšné pro lásku a rovnováhu rodiny.

Chceme ještě připomenout, že norma, kterou jsme vyhlásili, není naše, ale je vlastní strukturám života, lásky a lidské důstojnosti; vyplývá z Božího zákona. Není to norma, která by přehlížela sociologické a demografické podmínky dnešní doby, nestaví se ani, jak se někteří domnívají, proti racionální kontrole porodnosti, vědeckému výzkumu či terapeutii, tím méně proti opravdu odpovědnému rodičovství a harmonickému rodinnému soužití. Je to pouze náročná a přísná mravní norma, i dnes stále platící, která zakazuje používání prostředků, které úmyslně zabraňují početí, a tak narušují čistotu lásky a poslání manželského života.

Promlouvali jsme z povinnosti našeho úřadu a vedeni pastorační láskou. Proto posíláme otcovský pozdrav všem manželům a všem rodinám, kteří hledají a nacházejí v Bohem chtěném řádu svou mravní sílu i své pravé štěstí. A ze srdce vám všem, společnosti založené na křesťanském vyznání, žehnáme.

Text originálu: *Insegnamenti di Paolo VI*, VI (1968) 1099-1100.

PAVEL VI., Promluva při *Anděl Páně* (11. srpna 1968)

Přicházíte na toto známé sváteční setkání, abyste se s námi chvíli modlili; nuže, pomodlete se dnes i za nás. Dobří věřící se někdy modlí na úmysly papeže. Řekneme vám, jaké úmysly to nyní jsou.

Prvním je vždycky mír ve světě. [...] V těchto dnech je v našem srdci ještě jiný úmysl. Znáte komentáře k naší poslední encyklice *Humanae vitae* [vydané] na obranu transcendence a důstojnosti lásky, svobody a odpovědnosti manželů a nedotknutelnosti rodiny: velmi mnoho komentářů je ušlechtilých a pozitivních, jiné takové nejsou. Prosíme našeho Pána, aby podepřel náš učitelský úřad svou autoritou, svým pokojem a svou dobrotou. Ať jsou požehnáni všichni, kdo ho přijímají, a také ti, kdo ho odmítají, aby jejich svědomí bylo osvíceno a vedeno správnou naukou a morálkou, pravou a vznešenou. Vybízíme je alespoň k promýšlení tématu, které je tak podstatné a důležité.

Text originálu: *Insegnamenti di Paolo VI*, VI (1968) 403-414, 413 (šp. orig.); 414-425, 424-425 (it. překl.).

PAVEL VI., Promluva k biskupům Latinské Ameriky 24. srpna 1968

[...] V naší encyklice jsme museli pronést vážné, ale dobré slovo na obranu počestnosti lásky a důstojnosti manželství. Velká většina církve ho přijala kladně a s důvěryplnou poslušností, a to s vědomím, že námi vyhlášená norma vyžaduje silné mravní cítění a odvážného ducha oběti. Bůh ať žehná tomuto ušlechtilému křesťanskému postoji. Nejedná se o bezhlavý úprk vstříc přelidnění; neumenšuje též zodpovědnost ani svobodu manželů, jimž nezakazuje počestnou a racionální kontrolu porodnosti; nebrání legitimní léčbě a pokroku ve vědeckém výzkumu. Jde o hlubokou a vnitřně soudržnou etickou a spirituální výchovu; vylučuje používání prostředků, které znesvěcují [*profanano*] manželské styky a které chtějí řešit obtížné problémy populace příliš snadnými opatřeními. Jedná se v konečném důsledku o obranu života, který je Božím darem, vznešeností rodiny, síly národa.

Vybízíme vás, bratři, abyste dobře pochopili význam citlivého a obtížného stanoviska, které jsme, z úcty k Božímu zákonu, museli vydat. A žádáme vás, abyste využili každého pastoračního a sociálního prostředku, aby toto stanovisko bylo přijato tak, jak se to sluší u lidí vedených zdravým rozumem [*vero senso umano*]. A kéž Bůh dá, aby též ona živá diskuse vyvolaná naší encyklikou vedla k lepšímu poznání Boží vůle, aby bylo možné postupovat bez výhrad, a abychom v těchto velkých pastoračních a lidských obtížích mohli splnit svou službu ke prospěchu duší a se srdcem Dobrého Pastýře. [...]

Text originálu: *Insegnamenti di Paolo VI*, VI (1968) 674-689, 679-680.

PAVEL VI., Promluva ke kolegiu kardinálů a Římské kurii 23. prosince 1968

[...] Je zřejmé, že Církev může plně uskutečňovat své poslání mezi lidmi být světlem a posvěcovat pouze tehdy, když bude milovat pravdu a zůstane jednotná a soudržná, jak ji chtěl mít její Božský Zakladatel. Pak bude moci nabídnout světu cennou spolupráci na prosazování míru, pozvednutí člověka a pokroku, k níž ji vždy vybízela samotná její přirozenost: být společenstvím lásky.

Z těchto důvodů jsme se nemohli zříci povinnosti před zraky a jménem celé církve, jako slavnostní *Amen* na závěr Roku víry, slaveného na památku 19 století, které uplynuly od mučednické smrti apoštolů Petra a Pavla, pronést *Vyznání víry*, jak naše, tak Božího lidu.⁷

Z týchž důvodů, abychom nezklamali volání, očekávání, potřebu Božího lidu, jsme museli z pozice pastýře celé církve dát odpověď na otázky, které trápí dnešního člověka, křestana, ohledně starého problému odpovědného rodičovství a morálně správné regulace porodnosti. Odpověď to byla dlouho promyšlená, protože jsme

⁷ Srov. PAVEL VI., *Vyznání víry* (30. 6. 1968), *Insegnamenti di Paolo VI*, VI (1968) 292-299 (lat.); 302-310 (it.), pozn. překl.

chtěli, aby byly pečlivě zváženy nové argumenty a námitky vznesené proti stálému a všeobecnému učení církve, které se nám tak nově ukázalo ve své vážné a současně jasné jistotě.

Nejsou nám neznámé různé reakce, které naše prohlášení vyvolalo. Všechny jsme si poznamenali, s respektem, který máme vůči všem, a s úmyslem na ně ve vhodnou chvíli v nutných případech odpovědět, zvláště co se týče pastoračních problémů. Ale nyní věříme, že naše učení bude přijato s upřímným duchem víry, bude promyšleno v rámci klidné a široké reflexe, bude vnímáno jako odpovídající křesťanské tradici a křesťanskému cítění, jako prozíravá ochrana pravdivosti [*onestà*] a důstojnosti lásky, chápáno jako škola vysoké morálky a upřímné manželské spirituality, žito jako posila instituce rodiny a zdraví společnosti, a přinese mnoho plodů, které učiní současný život ctnostným a šťastným a připraví na život budoucí.

Péče o svatou Boží Církev, péče, kterou milujeme a vykonáváme s důvěrou, pro naše naše slabé síly vždy obtížná, nás vede ke stále větší důvěře v cennou pomoc a spolupráci nejen posvátného kolegia [kardinálů] a úřadů naší kurie, ale také, a zvláště nyní, našich bratří v biskupské službě, roztylených po světě a majících na starost různé diecéze. Studovali jsme rozličnými způsoby, abychom v co největší míře zajistili tomuto Apoštolskému stolci i celé církvi vklad jejich zkušeností, jejich rad a jejich odpovědnosti. [...]

Text originálu: *Insegnamenti di Paolo VI*, VII (1969) 982-985, 984-985.

PAVEL VI., Promluva při generální audienci

25. června 1969

[...] Vyvstane otázka: takže křesťanství není snadné? Takže není pro nás moderní lidi přijatelné, prezentovatelné současnému světu? Nemáme v úmyslu v tuto chvíli náležitým způsobem vyřešit tuto závažnou, i když ne příliš hlubokou obtíž. Připomeneme pouze to, že cena za věci snadné, pokud jsou krásné, dokonalé, pokud se staly takové díky překonání velkých překážek, je vždycky vysoká. Pomysleme na tuto zákonitost, která provází každou snahu v oblasti kultury a pokroku, například když máme příležitost cestovat letadlem: létat je tak snadné! Ale kolik to stálo studia, námahy, rizika, kolik obětí!

A pak, abychom se přidrželi našeho tématu, si můžeme položit otázku: křesťanství je pouze pro lidi slabé povahy a mdlého mravného svědomí? Pro lidi zbabělé, vlašné, konformisty, ty, kdo se nestarají o přísné požadavky Božího království? Ptáme se častokrát, zda mezi příčinami úbytku povolání k velkorysému, bezvýhradnému a definitivnímu následování Krista není ono křesťanství povrchně představované jako změkčené, bez hrdinství a bez oběti, bez Kříže, kterému tedy schází mravní velikost plnosti lásky. A klademe si otázku, zda i mezi důvody námitek vznesených vůči encyklice *Humanae vitae* není také toto skryté smýšlení: zrušit náročný zákon, a tak učinit život jednodušším. (Ale co v případě, že se jedná o zákon, který má svůj základ v Bohu?)

Text originálu: AAS 62 (1970), 428–437
Překlad: Alžběta Dřimalová, 2009.
Revize: Karel Skočovský (mezititulky redakční).

PAVEL VI.
Promluva k *Équipes Notre-Dame*⁸
4. května 1970

1. Drazí synové, drahé dcery,

nejdříve vám z celého srdce děkujeme za vaše slova víry, za vaši noční modlitbu na mé úmysly i za vaše nasazení ve službě novým povoláním. A chceme vám říci, jak velkou radost máme dnes ráno, že vás můžeme přijmout a skrze vás se obrátit na 20 000 manželů hnutí Družiny Panny Marie, o jehož rozšíření ve světě a snaze žít s Kristem a každodenně s ním pracovat na vaší manželské lásce jste mi před chvílí vyprávěli. Mezi křesťanskými páry tvoříte skupinky vzájemné duchovní pomoci, jimž v jejich úsilí pomáhá i kněz. Jak bychom se z toho neradovali? Drazí synové a drahé dcery, papež vás z celého srdce povzbuzuje a žehná vašemu snažení.

Příliš často se mohlo zdát, že se církev k lidské lásce staví podezíravě, ale tento dojem je nesprávný. A tak vám to dnes chceme jasně říci: ne, Bůh není nepřítelem velkých věcí lidského života a církev v žádném případě nepodceňuje každodenně prožívané hodnoty manželů. Právě naopak, dobrá zpráva přinesená Kristem Spasitelem je také dobrou zprávou pro lidskou lásku, vynikající ve svých počátcích – „Bůh viděl všechno, co udělal, a hle – bylo to velmi dobré“⁹ – pak ovšem porušenou hříchem, ale také vykoupenou do té míry, že se stává díky milosti prostředkem ke svatosti.

Manželství jako povolání ke svatosti

2. Jako všichni pokřtění jste i vy, podle učení církve znovu slavnostně potvrzeného na koncilu,¹⁰ povolání ke svatosti. Máte k ní ale směřovat sobě vlastním způsobem, svým životem v rodině a skrze něj.¹¹ Církev nás učí: „manželé [jsou] milostí posilováni k svatému životu“¹² a k tomu, aby ze svého manželství učinili „domácí svatyni církve“.¹³ Tyto myšlenky, na něž se dnes tak tragicky zapomíná, jsou vám jistě známé. Chceme o nich s vámi trochu přemýšlet, abychom ve vás posílili, je-li to potřeba, vůli žít velkomyslně vaše lidské a křesťanské povolání k manželství¹⁴ a spolupracovat tak na velkém úmyslu Boží lásky ke světu, jímž je utvořit lid „ke chvále jeho božské velebnosti“.¹⁵

⁸ Francouzsky *Équipes Notre-Dame* (Družiny Naší Paní), hnutí manželů, které založil společně se čtyřmi manželskými páry v roce 1938 otec Henri Caffarel, pozn. red.

⁹ Gn 1,31.

¹⁰ Srov. Věroučná konstituce *Lumen gentium*, 11.

¹¹ Tamtéž, 41.

¹² Pastorální konstituce *Gaudium et spes*, 49.

¹³ Dekret *Apostolicam actuositatem*, 11.

¹⁴ GS, 1, 47–52.

¹⁵ Ef 1,14.

I. Manželství

Jako muže a ženu je stvořil

3. Jak nás učí Písmo svaté, manželství je dříve než svátostí velkolepou pozemskou skutečností. „Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, k obrazu Božímu ho stvořil, stvořil je jako muže a ženu.“¹⁶ Chceme-li pochopit, čím je a čím má být lidský pár, manželé, je třeba se k této první stránce Bible stále vracet.

Psychologické rozborry, psychoanalytické výzkumy, sociologické průzkumy a filozofické reflexe jistě mohou přinést svůj osvětlující pohled na sexualitu a lidskou lásku, ale spíše by nás zaslepovaly, kdyby opomíjely toto základní učení, které je nám dáno od počátku: dualita pohlaví byla Bohem chtěna, aby muž a žena společně byli obrazem Boha a jako on zdrojem života: „Plod'te a množte se, naplňte zemi a podmaňte si ji!“¹⁷

Pozorné čtení proroků, mudroslovných knih a Nového zákona nám ostatně význam této základní skutečnosti ukazuje a učí nás, abychom ji neredukovali na tělesnou touhu a sexuální aktivitu, ale objevili v ní komplementární hodnotu muže a ženy, velikost i křehkost manželské lásky, její plodnost a otevřenost tajemství záměru Boží lásky.

Výchova k lásce za současných podmínek

4. Toto učení si i dnes zachovává veškerou svou hodnotu a vyzbrojuje nás proti pokušením ničivého erotismu. Tento scestný fenomén by nás měl alespoň varovat před nebezpečím materialistické civilizace, která v této tajemné oblasti jaksi tuší něco jako poslední ostrůvek posvátné hodnoty. Budeme ji umět vytrhnout z pasti smyslnosti?

Umějme alespoň zarazit neblahé dopady cynické invaze ziskuchtivého průmyslu v této oblasti na mládež. Podporujme výchovu, která bez potlačování či zákazů pomáhá dítěti nebo dospívajícímu postupně si uvědomovat sílu, která se v něm probouzí, integrovat ji do své osobnosti, tuto rostoucí sílu ovládat a dospět k plné zralosti citové i pohlavní a připravit se tak na sebedarování v lásce v její opravdové dimenzi, způsobem výlučným a definitivním.

Manželství: jediné a nerozlučitelné

5. Svazek muže a ženy se ve skutečnosti radikálně liší od jakéhokoli jiného lidského společenství a utváří jedinečnou skutečnost, tedy manželství založené na vzájemném darování jednoho druhému: „a stanou se jedním tělem“.¹⁸ Neodvolatelná nerozlučitelnost tohoto svazku je pečeti svobodného a vzájemného závazku dvou svobodných osob, které „už tedy nejsou dva, ale jeden“.¹⁹ Jsou jedno tělo, jeden pár, mohli bychom téměř říci jediná bytost. Jejich jednota na sebe sňatkem bere sociální a

¹⁶ Gn 1,27.

¹⁷ Gn 1,28.

¹⁸ Gn 2,24.

¹⁹ Mt 19,6.

právní formu a projevuje se jako společenství života, jehož plodným vyjádřením je tělesné darování.

To znamená, že sňatkem vyjadřují manželé vůli navzájem si patřit celý život a za tímto účelem utvořit objektivní pouto, jehož zákonitosti a nároky zdaleka nejsou otroctvím, ale garantují ochranu a skutečnou oporu, jak to každodenně sami zažíváte.

Manželská láska

6. Darování ovšem není splynutí. Každá osobnost zůstává odlišná, ve vzájemném darování zdaleka není zrušena, ale potvrzena a zušlechtěna a během manželského života roste podle zákona lásky: dávat se jeden druhému a dávat se společně druhým.

Láska je totiž pojivo, které tomuto společenství života dává pevnost a nadšení, které ji vede ke stále dokonalejší plnosti. Účastní se toho celá bytost v hloubce svého osobního tajemství a všech svých složek citových, smyslových, tělesných i duchovních, takže stále lépe utváří Boží obraz, jež mají manželé povolání ztělesňovat ve svých radostech i zkouškách života, takže je pravda, že láska je víc než jen láska. Není žádná manželská láska, která by ve své nejhlubší radosti nebyla vzepětím k nekonečnu a nechtěla být ve svém vzletu věrná, úplná, výlučná a plodná.²⁰ A v této perspektivě nachází touha svůj plný význam. Manželský akt je pro manžele prostředkem vyjádření a stejně tak poznávání a utváření společenství. Udržuje a posiluje lásku a v jeho plodnosti manželé nacházejí nejvyšší naplnění: podle Božího obrazu se totiž stávají pramenem života.

Křesťan ví, že lidská láska je dobrá právě svým původem, a pokud je, jako vše v člověku, zraněná a deformovaná hříchem, nachází svou spásu a vykoupení v Kristu. Ostatně nejsme poučeni dvaceti stoletími křesťanské historie? Kolik párů našlo v manželském životě, jediném životním společenství, které je založeno na svátosti, svou cestu ke svátosti!

II. Manželé „v Pánu“

Nové stvoření

7. Dílem Ducha svatého²¹ z nás křestní obnovení dělá nové stvoření,²² povolání „žít novým životem“.²³ V tomto velkém díle obnovy všeho v Kristu se i manželství, očištěné a obnovené, stává novou skutečností, svátostí nové smlouvy. A tak je na prahu Nového zákona, stejně jako na počátku Starého, vyzdvižena manželská dvojice. A jako bylo manželství Adama a Evy pramenem zla, které se rozšířilo na celý svět, tak manželství Josefa a Marie je vrcholem, z něhož se rozlévá svatost po celé zemi. Spasitel začal dílo spásy tímto panenským a svatým spojením, v němž se ukazuje jeho všemohoucí vůle očistit a posvětit rodinu, svatyni lásky a kolébku života.

²⁰ Srov. encyklika *Humanae vitae*, 9.

²¹ Srov. Tit 3,5.

²² Srov. Gal 6,15.

²³ Řím 6,4.

Jednota „v Pánu“

8. Od té chvíle je vše proměněno. Svatý Pavel upozorňuje křesťanský pár, který se chce vzít: „nepatříte sami sobě“.²⁴ Jsou údy Kristovy, oba „v Pánu“, a jejich spojení se tedy děje také „v Pánu“ stejně jako spojení s církví. Proto je manželství „velikým tajemstvím“,²⁵ znamením, které nejenže tajemství spojení Krista s církví představuje, ale i obsahuje a vyzařuje milostí Ducha svatého, který mu vdechuje život. Ten nám totiž dává lásku, která je přece vlastní Bohu, abychom ho milovali a také abychom touto božskou láskou milovali druhé: „Milujte se navzájem, jako jsem já miloval vás.“²⁶ Projevy něžnosti jsou tedy u křesťanských manželů proniknuty láskou, kterou čerpají v Božím srdci. A jestliže by lidskému zdroji hrozilo vyschnutí, jeho božský pramen je stejně nevyčerpatelný jako neproniknutelné hlubiny Boží něhy.

K tak důvěrnému, silnému a bohatému společenství směřuje manželská láska. Jako vnitřní a duchovní skutečnost proměňuje životní společenství manželů v to, co by se dalo podle učení koncilu nazvat „domácí církev“,²⁷ skutečnou „buňku církve“, jak to říkal už náš milovaný předchůdce Jan XXIII. při vaší pouti 3. května 1959,²⁸ buňku základní, životodárnou, bezpochyby nejmenší, ale také nejzákladnější buňku organismu církve.

9. Tajemství, v němž je zakořeněna manželská láska a které osvětluje všechny její projevy, je tajemství Vtělení, které povyšuje naše lidské možnosti a proniká je zevnitř. Křesťanská láska je, aniž by jimi pohrdala, přivádí k jejich plnosti, s trpělivostí, velkodušností, silou a jemností, jak rád zdůrazňoval svatý František Saleský, když vyzdvihoval manželství svatého Ludvíka.²⁹

Je-li nebezpečná fascinace tělem, pak pokušení angelismu není o nic méně nebezpečné: pohrdaná skutečnost se brzy domáhá svého místa. A tak ať se křesťanští manželé s vědomím toho, že nesou svůj poklad v nádobě hliněné,³⁰ snaží s pokornou horlivostí uvádět v život doporučení svatého Pavla: „vaše těla jsou údy Kristovými..., chrámem Ducha svatého... Oslavujte proto Boha svým tělem.“³¹ „Manželé v Kristu“ se už nemohou spojovat jinak než ve jménu Kristově, kterému patří a pro nějž mají pracovat jako aktivní údy. Nemohou tedy disponovat svým tělem, zvláště proto, že je principem předávání života, leda v Duchu a pro Kristovo dílo, protože jsou jeho údy.

Plodnost páru

10. Tělesná plodnost křesťanských manželů, „svobodných a zodpovědných spolupracovníků Stvořitele“,³² tedy získává novou vznešenost. Síla, která je vede ke spojení, je nositelkou života a dovoluje Bohu dopřát si děti. Manželé, kteří se stali

²⁴ 1 Kor 6,19.

²⁵ Ef 5,32.

²⁶ Jan 13,34.

²⁷ Věřoučná konstituce *Lumen gentium*, 11.

²⁸ *Discorsi, messaggi, colloqui del santo Padre Giovanni XXII*, I, Tip. Pol. Vat., s. 298.

²⁹ *Úvod do zbožného života*, III. část, 38. kapitola.

³⁰ Srov. 2 Kor 4,7.

³¹ 1 Kor 6,13-20.

³² Encyklika *Humanae vitae*, 1.

otcem a matkou, nad křtitelnicí s úžasem zjišťují, že jejich dítě, znovuzrozené „z vody a z Ducha“,³³ je od této chvíle Božím dítětem a že je jim svěřeno, aby bděli nejen nad jeho růstem tělesným a mravním, ale také nad rozkvětem a vývojem onoho „nového člověka“.³⁴ Ono už není jen to, co vidí, ale ještě víc to, v co věří, „nekonečno tajemství a lásky, které by nás oslepilo, kdybychom je viděli tváří v tvář“.³⁵ Tak se výchova stává skutečnou službou Kristu, podle jeho vlastních slov „cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili“.³⁶

A když se stane, že se dospívající uzavře před výchovným vlivem rodičů, mohou se v bolesti účastnit na Kristově utrpení z odmítnutí člověka.

11. Drazí rodiče, Bůh vám nesvěřil tak důležitý úkol,³⁷ aniž by vám dal zázračný dar, totiž svou otcovskou lásku. Skrze rodiče, kteří milují své dítě, v němž žije Kristus, se projevuje láska Otce, jenž se sklání nad svým milovaným Synem.³⁸ Skrze autoritu rodičů se uskutečňuje jeho autorita, skrze jejich oddanost jeho prozřetelnost „Otce, od něhož každé otcovství na nebi i na zemi pochází“.³⁹ A tak také malý křesťan skrze lásku svých rodičů objevuje otcovskou lásku Boha a, jak říká koncil, „první zkušenost s církví“.⁴⁰ Uvědomí si to nepochybně, teprve až trochu vyroste, ale Boží láska skrze něhu otce i matky už nyní způsobuje, že v něm rozkvétá a roste život Božího dítěte. Jaká je tedy nádhera vašeho povolání, které svatý Tomáš právem připodobňuje kněžské službě: „Někteří šíří a udržují duchovní život čistě duchovní službou, to je případ svátosti kněžství, jiní skrze službu zároveň tělesnou a duchovní, což se uskutečňuje ve svátosti manželství, jež spojuje muže a ženu, aby přiváděli na svět potomstvo a vychovávali je k uctívání Boha.“⁴¹

Manželé, kteří prožívají tu těžkou zkoušku, že nemají děti, jsou i přesto povoláni ke spolupráci na růstu Božího lidu, a to mnoha různými způsoby.

Povinnost pohostinnosti

12. Chtěli bychom dnes ráno zaměřit vaši pozornost k tématu pohostinnosti, která je vynikající formou apoštolského poslání manželů. Svatý Pavel Římanům doporučuje: „ochotně poskytněte pohostinství“⁴² obrací se především na manžele a přitom myslí na pohostinnost Akvily a Priscilly, již sám jako první využíval a již pak přijímalo celé křesťanské shromáždění.⁴³ Jakou milostí je v naší době, pro mnohé tolik tvrdé, být vítán, slovy svatého Jana Zlatoústého,⁴⁴ „v této malé církvi“, vstoupit do její něhy, objevit její mateřkost, zakusit milosrdenství; vždyť je pravda, že křesťanská

³³ Jan 3,5.

³⁴ Ef 4,24.

³⁵ Emmanuel Mounier své ženě Paulette, 20. 3. 1940: *Oeuvres*, IV, Paris, Seuil, 1963, s. 662.

³⁶ Mt 25,40.

³⁷ Srov. Deklarace *Gravissimum educationis*.

³⁸ Srov. 1 Jan 4,7-11.

³⁹ Srov. Ef 3,15.

⁴⁰ Deklarace *Gravissimum educationis*, 3.

⁴¹ *Contra gentiles* IV, 58.

⁴² Řím 12,13.

⁴³ Srov. Sk 18,2-3; Řím 16,3-4; 1Kor 16,19.

⁴⁴ *Homilie 20 na Ef 5,22-24*, č. 6; PG 62, 135-140.

rodina je „smějící se a něžnou tváří církve“.⁴⁵ Je vaším úkolem velkodušně naplňovat tento nenahraditelný apoštolát manželů, jejichž výsadní doménou je příprava snoubenců, pomoc mladým manželům a podpora manželů v tísní.

Když budete oporou jeden druhému, budete schopni se zhostit velkých úkolů v církvi i občanském společenství. Voláme vás k tomu s velkou důvěrou a nadějí: „Křesťanská rodina hlásá mocným hlasem jednak nynější moc Božího království, jednak naději na blažený život. Tak svým příkladem a svědectvím usvědčuje svět z hříchu a poskytuje světlo těm, kteří hledají pravdu.“⁴⁶

III. Povolání ke svatosti

Růst v lásce

13. Drazí synové a drahé dcery, jak jistě víte, životem z milosti svátosti manželství jdete cestou „vytrvalé a velkodušné lásky“⁴⁷ ke svatosti. K ní jsme všichni povoláni milostí⁴⁸ – ne nějakým svévolným požadavkem, ale láskou Otce, který touží po plném rozvoji a naprostém štěstí svých dětí. Ostatně k tomu, abyste jej dosáhli, nejste odkázáni jen sami na sebe, vždyť Kristus a Duch svatý, „obě Boží ruce“, jak říká svatý Irenej, bez ustání pracují pro vás.⁴⁹

Nenechte se tedy odradit žádnými pokušeními, obtížemi, zkouškami, které se na cestě vynořují, a nemějte obavu jít proti proudu toho, co si myslí a říká pohanský svět, je-li to potřeba. Svatý Pavel nás varuje: „A nepřizpůsobujte se už tomuto světu, ale změňte se a obnovte svoje smýšlení.“⁵⁰

Ani ve chvíli selhání neztrácejte odvalu, náš Bůh je Otec plný něhy a dobroty, starostlivý a přetékaající láskou ke svým dětem, které se někdy na cestě znaví. A církvev je matka, která vám chce pomáhat žít naplno ideál křesťanského manželství, jehož požadavky i krásu vám připomíná.

14. Drazí synové, kaplani Družin Panny Marie, víte na základě dlouhých a bohatých zkušeností, že zasvěcený celibát vám dovoluje být pohotově nablízku manželům na jejich cestě ke svatosti a svými činy svědčit o Boží lásce v církvi. Denně jim pomáháte „kráčet ve světle“,⁵¹ uvažovat správně, tedy oceňovat jejich jednání v pravdě, chtít správně, tedy odpovědně orientovat jejich vůli k dobru, jednat správně, tedy i skrze nepředvídané události postupně sjednocovat jejich život s ideálem křesťanského manželství, o něž se tak velkodušně snaží.

Kdo by to nevěděl? Jen pomaličku se lidské bytosti daří různé sklony uspořádat a integrovat, až je harmonicky vede ke ctnosti manželské čistoty, v níž se manželé mohou plně lidsky a křesťansky rozvinout. Jedná se skutečně o dílo osvobození a je plodem pravé svobody Božích dětí, jejichž svědomí má být zároveň respektováno,

⁴⁵ Výraz, který použil jeden pár z hnutí Družiny Panny Marie a který cituje H. Caffarel v *Anneau d'Or*, č. 111–112; *Le mariage, ce grand sacrement*, Paris, Feu nouveau, 1963, s. 282.

⁴⁶ Věřoučná konstituce *Lumen gentium*, 35.

⁴⁷ *Tamtéž*, 41.

⁴⁸ Srov. Mt 5,48; 1 Sol 4,3; Ef 1,4.

⁴⁹ Srov. *Adversus haereses* IV, 28, 4; PG 7, 1, 200.

⁵⁰ Řím 12,2.

⁵¹ Srov. 1 Jan 1,7.

formováno a poučováno v atmosféře důvěry a ne úzkosti. V takové atmosféře nejsou mravní zákony vnímány jako nelidsky chladné, abstraktně objektivní. Naopak – mají manžele na jejich cestě vést. Když se manželé snaží trpělivě a pokorně bez toho, že by ztráceli odvalu kvůli neúspěchu, vysoké nároky posvěcené lásky v pravdě žít, pak morální pravidla, která jim mají tyto nároky připomenout, už neodmítají jako překážku, ale uznávají jako mocnou oporu.

Radostná zvěst pro manžele

15. Cesta manželů jako každý lidský život má různé etapy; těžké a bolestné fáze v nich mají také své místo, jak sami v průběhu let zakoušíte. Ale je třeba nahlas říci, že v lidech dobré vůle nikdy nemá mít místo úzkost a strach. Vždyť přece evangelium je radostná zvěst také pro manžele, zvěst sice náročná, ale přesto hluboce osvobozující! Vědomí toho, že jsme ještě nedosáhli vnitřní svobody, že jsme v moci svých sklonů, poznání, že jsme téměř neschopni respektovat základní mravní zákon, přirozeně vzbuzuje tísnivou reakci. Ale je to rozhodující okamžik, kdy křesťan ve svém zmatku místo neplodné a ničivé revolty dochází před láskou Krista Spasitele k převratnému poznání, že je člověk hříšný.

Velikonoční tajemství

16. Veškerý pokrok v duchovním životě se zahajuje tímto radikálním uvědoměním si vlastní hříšnosti. Manželé se takto do hloubky „evangelizují“ a odhalují „s bázní a chvěním“,⁵² ale také s nadšenou radostí, že se v jejich svazku stejně jako ve spojení Krista s církví naplňuje velikonoční tajemství smrti a vzkříšení.

V nitru velké církve tato malá církev poznává v pravdě, čím je: společenstvím – slabým, někdy hříšným a kajícím, ale kterému je odpuštěno – na cestě ke svatosti, „v Božím pokoji, který převyšuje všechno pomyšlení“.⁵³ Zdaleka sice není v bezpečí před selháním – „když se někdo domnívá, že stojí, ať si dá pozor, aby nepadl“⁵⁴ – ani osvobozeno od trvalého úsilí, někdy v krutých podmínkách, jež pomáhá snášet jediné myšlenka účasti na Kristově utrpení.⁵⁵ Manželé alespoň vědí, že nároky manželského mravního života, jež jim církev připomíná, nejsou nějaké nesnesitelné a neuskutečnitelné zákony, ale Boží dar, který jim i přes jejich slabosti pomáhá dosáhnout bohatství lásky plně lidské a křesťanské. Už zdaleka nemají pocit sklíčenosti, jako by se octli ve slepé uličce, nebo snad uvázli ve smyslnosti a přestali chodit ke svátostem, protože by se bouřili proti církvi a považovali ji za nelidskou, nebo se zatvrdili v nemožném úsilí, které ohrožuje jejich harmonii a vyrovnanost či samotné manželství. Otvírají se totiž naději s jistotou, že každý pramen milosti v církvi jim může pomoci na cestě k dokonalosti v jejich lásce.

⁵² Flp 2,12.

⁵³ Flp 4,7.

⁵⁴ 1 Kor 10,12.

⁵⁵ Srov. Kol 1,24.

Závěr

Apoštolát skrze osobní svědectví

17. Takové jsou perspektivy, v nichž uprostřed světa prožívají křesťanští manželé dobrou zprávu o spáse v Kristu a postupují ke svatosti v manželství a skrze ně, ve světle, síle a radosti Spasitelově. Stejně je i hlavní zaměření apoštolátu Družin Panny Marie: začíná svědectvím vlastního života, které má sílu přesvědčovat. Náš neklidný svět horečnatě osciluje mezi strachem a nadějí a mnoho mladých na cestě, která se před nimi otvírá, naráží a klopýtá. Kéž je to pro vás podnět a výzva. V Kristově síle můžete a máte dělat velké věci. Rozjímejte jeho slovo, přijímejte jeho milost v modlitbě a ve svátostech smíření a Eucharistie, posilujte se vzájemně a buďte prostými a diskrétními svědky radosti. Muž a žena, kteří se milují, úsměv dítěte, pokoj v manželství, to je kázání beze slov, ale překvapivě tak přesvědčivé, že z něj může každý člověk vycítit průzračný odlesk ještě jiné lásky a její nekonečné volání.

Nové jaro církve

18. Drahé děti, jste živé a aktivní buňky církve, která skrze vaše manželství hmatatelně dosvědčuje moc spasitelné lásky a přináší plody svatosti. Vy, manželé zkoušení, manželé šťastní, manželé věrní, připravujete pro církev a svět nové jaro, jehož rašení v nás už probouzí jásavou radost. Při pohledu na vás a s myšlenkou na miliony křesťanských manželů po celém světě jsme naplněni nepotlačitelnou nadějí a ve jménu Kristově vám říkáme s důvěrou: „Tak ať vaše světlo svítí lidem, aby viděli vaše dobré skutky a velebili vašeho Otce v nebesích.“⁵⁶ V jeho jménu svoláváme na vás a vaše milované děti, na všechny manžele Družin Panny Marie a jejich kaplany, zvláště otce Caffarela, hojnost Boží milosti a dáváme vám velké apoštolské požehnání.

Ještě před požehnáním se chceme s vámi pomodlit Otče náš na všechny úmysly vašeho hnutí:

- za všechny manžele Družin Panny Marie a za vdovce a vdovy, kteří k nim také patří,
- za jejich děti, aby je Bůh chránil a vzbudil mezi nimi povolání,
- za manžele, kteří trpí nebo prochází zkouškami,
- a nakonec aby stále větší počet manželů a manželek objevoval bohatství křesťanského manželství.

⁵⁶ Mt 5,16.

Text originálu: *Insegnamenti di Paolo VI, XVI (1978) 495-502, 502.*

PAVEL VI., Promluva ke kolegiu kardinálů 23. června 1978

[...] Zanedlouho bude desáté výročí naší encykliky *Humanae vitae*. Byl to protrpěný dokument našeho pontifikátu nejen kvůli závažnosti a citlivosti tématu v ní probíraném, ale také, snad více, kvůli určité atmosféře očekávání, která mezi katolíky i v širším okruhu veřejného mínění dala vzniknout myšlence, že dojde k ústupkům, ulehčení či liberalizaci v nauce církve o morálce a manželství. Zdá se nám, že desetiletí, které uběhlo od jejího vyhlášení, je obdobím dostatečně dlouhým na to, aby bylo možno zhodnotit – po potvrzeních, které přinesla solidní věda – význam rozhodnutí, která jsme tehdy učinili *coram Domino*⁵⁷. Je to rovněž příležitost potvrdit důležité principy, které – ve stopách nedávno skončeného koncilu – zde chceme přesněji formulovat: [1.] princip respektu k zákonům té přirozenosti [*natura*], která – vyjádřeno slovy Danteho – „z Božího intelektu a z děl jeho plyne“⁵⁸; [2.] princip vědomého a eticky odpovědného rodičovství.⁵⁹ [...]

Text originálu: *Insegnamenti di Paolo VI, XVI (1978) 519-525, 523.*

PAVEL VI., Homilie při XV. výročí papežské korunovace 29. června 1978

[...] V tomto obětavém a protrpěném úsilí učitelského úřadu církve při službě pravdě a její obraně považujeme za neodmyslitelnou obranu lidského života. Druhý vatikánský koncil připomenul závažnými slovy, že „Bůh, pán nad životem, svěřil lidem vynikající úkol chránit život“.⁶⁰ A my, kteří považujeme naprostou věrnost nauce tohoto koncilu za své specifické poslání, jsme obranu života ve všech podobách, v nichž může být ohrožován, narušován, či dokonce potlačován, učinili programem našeho pontifikátu.

- Připomeňme také zde nejvýznamnější body, které dosvědčují tento náš úmysl.
- a.) Především jsme v encyklice *Populorum progressio*⁶¹ podtrhli povinnost poskytnou technickou a materiální podporu rozvojovým zemím.
 - b.) Ochrana života však musí začít od samotných pramenů lidské existence. To bylo obsahem závažného a jasného učení koncilu, který v pastorální konstituci *Gaudium et spes* upozorňuje: „Život se má tedy s největší péčí chránit už od samého početí; potrat a usmrcení nemluvněte jsou hanebné

⁵⁷ Lat. *před Pánem*, pozn. překl.

⁵⁸ It.: *Lo suo corso prende / dal divino intelletto e da sua arte*: DANTE ALIGHIERI, *Božská komedie, Peklo, XI, 99-100*, vlastní překlad.

⁵⁹ It.: *paternità cosciente ed eticamente responsabilizzata*. K tématu „vědomého rodičovství“ viz např. SMITH, J. E. (2008). *Conscious parenthood. Nova et Vetera, 6, 927-950*; přetištěno rovněž v: SMITH, J. E. (2018). *Self-gift: Essays on Humanae vitae and the thought of John Paul II*. Steubenville: Emmaus Academic, 187-213, pozn. překl.

⁶⁰ *Gaudium et spes*, 51. Český oficiální překlad byl upraven, pozn. překl.

⁶¹ 26. 3. 1967: AAS 59 (1967) 257-259.

zločiny.“⁶² Když jsme před deseti lety vydali encykliku *Humanae vitae*, neučinili jsme nic jiného, než že jsme přijali tento úkol. Tento dokument byl inspirovaný nedotknutelným biblickým a evangelijním učením, které potvrzuje platnost norem přirozeného zákona a nepotlačitelné principy svědomí ohledně úcty k životu, jehož předávání je svěřeno odpovědnému otcovství a mateřství. Dnes získal novou a ještě naléhavější aktuálnost kvůli *vulnera* [ranám] způsobeným státní legislativou na posvátné nerozlučitelnosti manželského pouta a nedotknutelnosti lidského života od mateřského lůna. [...]

⁶² *Gaudium et spes*, 51.

Text originálu: AAS 73 (1981), 81-191; EV 7, 1522-1810.

České vydání: Zvon, Praha 1992.

Překlad: Terezie Brichtová; revize s latinským originálem Markéta Koronthályová.

Revize: Karel Skočovský, 2018.

JAN PAVEL II.

Apoštolská adhortace

***Familiaris consortio*, 28-35**

O úkolech křesťanské rodiny v současném světě

22. listopadu 1981

PŘEDÁVÁNÍ ŽIVOTA

Spolupracovníci milujícího Boha Stvořitele

28. Stvořením muže a ženy podle svého obrazu a ke své podobě završuje Bůh dokonalé dílo svých rukou. Povolává je, aby měli svým svobodným a odpovědným spolupůsobením při předávání daru lidského života zvláštní účast na jeho lásce a současně na jeho moci jako Stvořitele a Otce: „Bůh jim požehnal slovy: 'Plod'te a množte se, naplňte zemi a podmaňte si ji'.“⁶³

Základním úkolem rodiny je tedy sloužit životu, v průběhu dějin uskutečňovat původní požehnání Stvořitele, plozením předávat dál Boží obraz od člověka k člověku.⁶⁴

Plodnost je ovocem a znamením manželské lásky, živým svědectvím oboustranného úplného sebeodevzdání manželů. „Správné pěstování manželské lásky a celý způsob rodinného života, který z něho vyplývá – aniž se přitom opomíjí ostatní účely manželství – směřují k tomu, aby manželé byli pevně odhodláni spolupracovat s láskou Stvořitele a Spasitele, který skrze ně stále rozšiřuje a obohacuje svou rodinu.“⁶⁵

Ale plodnost manželské lásky se neomezuje jenom na plození dětí, i když je takto obecně lidsky chápána. Ještě více se rozšiřuje a obohacuje všemi plody mravního, duchovního a nadpřirozeného života. Otec a matka jsou povoláni darovat je svým dětem, a skrze děti církvi a světu.

Prastaré a stále nové učení a zákonodárství církve

29. Právě proto, že láska manželů je jedinečnou účastí na tajemství života a lásky samotného Boha, ví církev, že dostala zvláštní poslání střežit a chránit tak vysokou důstojnost manželství a tak závažnou odpovědnost, jakou je předávání lidského života.

V souvislosti s živou tradicí církevního společenství v celých dějinách předložil 2. vatikánský koncil a učitelský úřad mého předchůdce Pavla VI. především v

⁶³ Gn 1,28.

⁶⁴ Srov. Gn 5,1-3.

⁶⁵ *Gaudium et spes*, 50.

encyklice *Humanae vitae* opravdu prorockou zvěst pro naši dobu, která jasně potvrzuje a aktualizuje staré a současně stále nové učení a předpisy církve o manželství a o předávání lidského života.

Proto prohlásili synodální otcové při svém posledním shromáždění doslova: „Tato posvátná synoda, shromážděná v jednotě víry s Petrovým nástupcem, pevně trvá na tom, co předložil 2. vatikánský koncil (srov. *Gaudium et spes*, 50) a potom encyklika *Humanae vitae*, že totiž manželská láska má být plně lidská, výlučná a otevřená novému životu.“⁶⁶

Církev na straně života

30. Církevní učení dnes přichází do společenské a kulturní situace, která je obtížněji chápe a současně je činí naléhavějším a nenahraditelnějším pro rozvoj skutečného dobra muže a ženy.

Neboť trvalý technicko-vědecký pokrok dnešního člověka v ovládnutí přírody nevede jen k naději na nové a lepší lidstvo, nýbrž také k stále většímu strachu z budoucnosti. Mnozí se ptají, zda je vůbec dobré žít, nebo zda by nebylo lepší vůbec se nenarodit. Pochybují, zda je správné darovat život jiným, kteří snad jednou budou proklínat své bytí v krutém světě, jehož hrůzy se sotva dají předvídat. Jiní si osobují nárok na vymoženosti technického pokroku pro sebe samé a vylučují z nich jiné a místo toho jim vnucují antikoncepční prostředky nebo ještě horší metody. Opět jiní jsou obětí konzumní mentality, znají pouze starosti o neustálé hromadění hmotných dober a nedovedou už chápat a uznávat duchovní hodnotu nového lidského života. Příčinou těchto postojů je nepřítomnost Boha v srdci lidí, Boha, jehož láska je jediná mocnější než všechny úzkosti světa a je schopná je překonat.

Tak vznikl životu nepřátelský postoj („anti-life mentality“), který je patrný u mnoha současných otázek. Vzpomeňme si například na jistou paniku, vznikající z dogmatických studií ekologů a futurologů, které často přehánějí nebezpečí ohrožení kvality života vzrůstem počtu obyvatelstva.

Avšak církev je pevně přesvědčena, že lidský život, i slabý, trpící, je vždy nádherný dar Boží dobroty. Proti pesimismu a sobectví, které zatemňuje svět, stojí církev na straně života. Ví, že v každém lidském životě lze odhalit odlesk onoho „ano“, onoho „amen“, které je Kristus.⁶⁷ Proti „ne“, které se vtírá do světa a působí v něm, staví církev toto živé „ano“, a tak hájí člověka a svět proti těm, kdo život potírají a rdousí.

Církev je povolána, aby znovu s jasnějším a pevnějším přesvědčením ukázala všem své odhodlání chránit všemi prostředky lidský život, lhostejno v jakém postavení a v jakém stadiu vývoje se nalézá, a bránit ho proti všem útokům.

Proto odsuzuje církev jako těžkou urážku lidské důstojnosti a spravedlnosti veškerou činnost vlád nebo jiných veřejných autorit, které se snaží nějak omezovat svobodu manželů v rozhodování o potomstvu. V souladu s tím se musí plně odsoudit každé násilné opatření těchto autorit směřující k zabránění početí nebo dokonce k sterilizaci nebo potratu a se vším důrazem se musí odmítnout. Stejně je nutné označit

⁶⁶ *Propositio* 22 [21]. Encyklika *Humanae vitae* na konci čl. 11 prohlašuje: „Církev však vyzývá lidi k zachování norem přirozeného zákona, který prostřednictvím své stálé doktríny vykládá, a učí, že je nutné, aby každý manželský styk zůstal otevřený předávání lidského života“: AAS 60 (1968), 488.

⁶⁷ Srov. 2 Kor 1,19; Zj 3,14.

jako těžké bezprávní skutečnost, že v mezinárodních vztazích se hospodářská pomoc rozvojovým zemím činí závislou na programech antikoncepčních, sterilizačních a potratových.⁶⁸

Pro stále lepší uskutečňování Božího plánu

31. Církev je si jistě vědoma četných a mnohostranných problémů, před kterými dnes stojí v mnoha zemích manželé při svém úkolu odpovědného předávání života. Zná stejně dobře vážný problém rostoucího počtu obyvatelstva, vyskytující se v různých částech světa, a s ním spojené otázky mravní.

Přesto soudí, že hlubší a všestranný pohled na tyto problémy může nově a silněji potvrdit důležitost autentického učení církve, tak jak je opět předložily 2. vatikánský koncil a encyklika *Humanae vitae*.

Proto se cítím spolu se synodálními otci povinen naléhavě vyzvat teology, aby společně stáli na straně učitelského úřadu církve a přičinili se, aby se stále lépe ozřejmovaly biblické základy, mravní pohnutky a personalistické zdůvodnění této nauky. Tak bude možné, aby se souvislým harmonickým výkladem opravdu zpřístupnila všem lidem dobré vůle nauka církve o tomto důležitém námětu a aby byla stále jasněji a hlouběji chápána. Tímto způsobem se může Boží plán s manželstvím uskutečňovat stále dokonaleji ke spáse člověka a k oslavě Stvořitele.

V tomto ohledu se naléhavě vyžaduje jednotná spolupráce teologů opírajících se o poslušnost vůči učitelskému úřadu církve, který je jediný pravý vůdce Božího lidu, také proto, že existuje vnitřní spojitost mezi katolickým učením v tomto bodě a církevním pojetím člověka. Pochybnosti a omyly na poli manželství nebo rodiny vedou k tomu, že je zatemněna celková pravda o člověku, a to v kulturní situaci, která je často dost zmatená a rozporná. Teologové jsou při plnění svého zvláštního úkolu povoláni, aby přispívali k osvětlení a ozdravení. Jejich přínos má neporovnatelnou cenu a představuje jedinečnou a velmi záslužnou pomoc rodině a celému lidstvu.

V celkovém pohledu na člověka a na jeho povolání

32. Tváří v tvář kultuře, která těžce mrzačí nebo dokonce úplně ztrácí pravý smysl lidské sexuality, protože ji zbavuje jejího podstatného vztahu k lidské osobě, pokládá církev za svou stále naléhavější a nenahraditelnou povinnost představovat sexualitu jako hodnotu a úkol celé osoby, která byla stvořena jako muž a žena podle Božího obrazu.

V této věci stanovil 2. vatikánský koncil výslovně, že „když... běží o to, jak uvést v soulad manželskou lásku s odpovědným sdělováním života, nezávisí mravní povaha jednání jen na upřímném úmyslu a zhodnocení pohnutek, ale musí se určovat objektivními měřítky, vzatými z přirozenosti lidské osoby a jejich činů, tato měřítká uchovávají celý smysl vzájemného darování i lidského plození v ovzduší pravé lásky. To ovšem nelze uskutečnit, nepěstuje-li se poctivě ctnost manželské čistoty...“⁶⁹

Papež Pavel VI. vychází z tohoto „celistvého pohledu na člověka a jeho poslání, k němuž byl povolán, které zahrnuje nejen jeho přirozenou a pozemskou, ale i

⁶⁸ Srov. Poselství 6. biskupské synody křesťanským rodinám v současném světě, 5 (24. října 1980).

⁶⁹ *Gaudium et spes*, 51.

nadpřirozenou a věčnou existenci⁷⁰, a zdůrazňuje, že podstatou učení církve je „nerozlučné spojení, které ustanovil Bůh a které člověk z vlastního popudu nesmí rozbít, mezi oběma významy, jež jsou obsaženy v manželském styku: významem sjednocujícím a významem plodivým“⁷¹ Pavel VI. uzavírá, že je vyloučeno jako samo o sobě nedovolené „každé jednání s úmyslem před manželským stykem nebo při něm nebo při rozvíjení jeho přirozených následků zabránit početí – ať se jedná o cíl nebo prostředek“.⁷²

Když manželé antikoncepcí odtrhnou od sebe tyto dva významy, které vepsal Stvořitel do samotné přirozenosti muže a ženy a do dynamiky jejich pohlavního spojení, podrobují Boží plán své libovůli. „Manipulují“ s lidskou sexualitou a snižují ji, a tím i sebe a svého partnera – protože odnímají sexualitě charakter úplného sebeodevzdání. Zatímco pohlavní spojení celou svou povahou vyjadřuje bezvýhradné vzájemné sebedarování manželů, stává se z něho antikoncepcí projev objektivně opačný, sebedarování neúplné. Tak přistupuje k odmítnutí otevřenosti pro život také zfalšování vnitřní pravdy manželské lásky, která je povolána k sebeodevzdání celé osoby.

Když naproti tomu manželé tím, že se přizpůsobují obdobím neplodnosti, respektují spojitost mezi stykem a plozením, jež jsou v lidské sexualitě neoddelitelné, podřizují se Božímu plánu a „užívají“ sexuality v její původní dynamice, jakou je úplné sebeodevzdání, bez manipulování a znetvoření.⁷³

Ve světle zkušenosti tolika manželských dvojic a výsledků různých humánních věd musí a může teologie vypracovat a prohloubit antropologický a současně morální rozdíl mezi antikoncepcí a volbou vhodného období. Jde o rozdíl větší a hlubší, než se obvykle myslí, neboť je spjat se dvěma vzájemně se vylučujícími představami o osobě a lidské sexualitě. Rozhodnutí pro přirozený rytmus nese s sebou přijetí cyklu osoby, to je ženy, a tím i přijetí dialogu, vzájemné úcty, společné odpovědnosti, sebeovládání. Přijmout cyklus a dialog znamená dále uznat současně duchovní i tělesný ráz manželského spojení a prožívat osobní lásku s věrností, jakou vyžaduje. V této souvislosti získává manželská dvojice zkušenost, že manželské spojení je obohaceno o hodnoty něžnosti a citlivosti, které oduševňují lidskou sexualitu i v její tělesné dimenzi. Tak je sexualita respektována a povznesena ve svém pravém a plně lidském rozměru. Není „využívána“ jako „předmět“, což by porušovalo osobní jednotu duše a těla, a tím uráželo samotné Boží stvoření v jeho nejvnitřnější jednotě, v sepětí přirozenosti a osoby.

Církev jako učitelka a matka manželských dvojic v těžkostech

33. Také na poli manželské morálky jedná církev jako učitelka a matka. Jako učitelka neúnavně hlásá mravní normu, která má určovat odpovědné předávání života. Tuto normu nevytvořila církev, ani o ní nerozhoduje podle své vůle. V poslušnosti k pravdě, kterou je Kristus, jehož obraz se zračí v přirozenosti a důstojnosti lidské osoby, vykládá ji všem lidem dobré vůle, aniž skrývá, že její naplnění vyžaduje velké úsilí o dokonalost.

⁷⁰ PAVEL VI., enc. *Humanae vitae*, 7: AAS 60 (1968), 485.

⁷¹ *Tamtéž*, 12: AAS 60 (1968), 488n.

⁷² *Tamtéž*, 14: AAS 60 (1968), 490.

⁷³ *Tamtéž*, 13: AAS 60 (1968), 489.

Jako matka stojí církev po boku mnoha manželským dvojicím, které mají těžkosti v tomto důležitém bodě mravního života. Velmi dobře zná jejich postavení, které je často tíživé a mnohdy je skutečnou trýzní, vzhledem k mnohonásobným těžkostem osobním a společenským. Ví, že mnoho manželských dvojic nemá zde obtíže pouze v konání, nýbrž přímo v chápání hodnot, o které jde u této mravní normy.

Jenže tatáž církev je současně učitelkou i matkou. Proto nikdy nepřestává vyzývat a povzbuzovat k řešení případných manželských obtíží, přičemž nikdy nefalšuje a nepřekrucuje pravdu. Je totiž přesvědčena, že mezi Božími zákony, podle kterých se předává život, a povinností pěstovat ryzí manželskou lásku nemůže být žádný skutečný rozpor.⁷⁴ Proto musí být konkrétní pastorační vedení v církvi vždy spojeno s její naukou a nikdy se nesmí od ní oddělovat. Proto opakují se stejným přesvědčením slova svého předchůdce: „V ničem neslevit ze spasitelné nauky Kristovy je vynikající forma lásky k duším.“⁷⁵

Na druhé straně ukazuje správná církevní pastorec pouze tenkrát svůj realismus a svou moudrost, když se vytrvale a odvážně zasazuje o vytvoření a udržení všech lidských – psychologických, mravních a duchovních – podmínek, které jsou nezbytné, aby mravní hodnota a mravní norma mohly být chápány a prožívány.

Není pochyby, že k těmto předběžným podmínkám patří také stálost a trpělivost, pokora a silná odvaha, dětinná důvěra v Boha a v jeho milost, pravidelná modlitba i časté přijímání eucharistie a svátosti smíření.⁷⁶ Tím posílení, zůstanou si křesťanští manželé živě vědomi jedinečného působení svátosti manželství na všechny oblasti manželského života, tedy i na jejich sexualitu. Dar Ducha svatého, manžely přijatý a uchovávaný, jim pomáhá, aby uplatňovali lidskou pohlavnost podle Božího plánu a jako znamení sjednocující a plodné lásky Krista k jeho církvi.

K nutným předpokladům patří však také znalost těla a cyklů jeho plodnosti. V tomto smyslu se musí udělat všechno, aby všichni manželé, a především mládež, mohli pomocí jasných, přiměřených a solidních informací od manželských dvojic, od lékařů a jiných odborníků dospět k takové znalosti. Tato znalost pak musí vyústit ve výchovu k sebeovládání. Z toho vyplývá naprostá nutnost ctnosti čistoty a ustavičné výchovy k ní. Z křesťanského zorného úhlu neznamena čistota vůbec potlačení lidské pohlavnosti nebo pohrdání jí. Mnohem spíš znamená duchovní sílu, která dovede chránit lásku proti nebezpečí bezuzdného sobectví a agresivity a vede k jejímu plnému rozvinutí.

Pavel VI. s hlubokou intuitivní moudrostí a láskou vyjádřil zkušenost mnoha manželských dvojic, když napsal ve své encyklice: „Ovládnání přirozených pudů rozumem a svobodnou vůlí bezpochyby vyžaduje sebezapření, aby projevy lásky vlastní manželskému životu byly v souladu s pravým řádem. Sebeovládání je zvláště nutné pro zachovávání periodické zdrženlivosti. Ale tato ukázněnost, již září manželská čistota, nejenže manželské lásce neškodí, nýbrž jí naopak propůjčuje vyšší lidskou hodnotu. Ukázněnost si žádá neustálé úsilí, pomáhá však manželům plně se rozvinout ve ctnosti a obohacuje je duchovními dobry: přináší rodinnému životu plody pokoje a míru a pomáhá při řešení obtíží jiného druhu; podporuje u manželů něžnost a pozornost jednoho k druhému; pomáhá manželům zbavovat se egoismu,

⁷⁴ Srov. *Gaudium et spes*, 51.

⁷⁵ PAVEL VI., enc. *Humanae vitae*, 29: AAS 60 (1968), 501.

⁷⁶ *Tamtéž*, 25: AAS 60 (1968), 498n.

který je nepřitelem pravé lásky, a prohlubuje v nich vědomí jejich odpovědnosti; a konečně dává rodičům hlubší a účinnější autoritu při výchově dětí.“⁷⁷

Mravní růst manželů

34. Už to je velmi důležité, má-li člověk správný pojem o mravním řádu, o jeho hodnotách a normách. Je to tím důležitější, čím četnější a větší jsou potíže s jejich zachováváním.

Právě proto, že mravní řád zjevuje a vykládá plán Boha Stvořitele, nemůže být pro člověka něčím, co mu ztěžuje život, nebo něčím neosobním. Naopak, odpovídá nejhlubším potřebám člověka, stvořeného Bohem, a tím slouží plnému rozvoji jeho lidství, v oné citlivé a spojující lásce, jakou sám Bůh oduševňuje každého tvora, udržuje ho a vede k jeho blaženosti.

A přece člověk, povoláný, aby vědomě žil podle moudrého a láskyplného plánu Božího, je dějinná bytost, která svými cílenými svobodnými rozhodnutími den ze dne sebe samu utváří. Proto člověk poznává, miluje a uvádí ve skutek mravní dobro podle stupně svého vlastního růstu.

Také manželé jsou ve svém mravním životě povoláni na neustálou cestu růstu. Vede je upřímná, hledající touha stále lépe poznávat hodnoty, chráněné a rozvíjené Božím zákonem, i čestná a pohotová vůle uskutečňovat tyto hodnoty při svých konkrétních rozhodnutích. Přece však nemohou pokládat zákon za pouhý ideál, kterého se má dosáhnout jednou v budoucnosti, ale musí ho pokládat za Kristův příkaz a snažit se překonávat ze všech sil těžkosti. „Proto se nesmí takzvaný 'zákon graduality' neboli postupného vývoje chápat jako 'gradualita [tj. odstupňování] zákona', jako by byly v Božím zákoně různé stupně a druhy příkázání, rozdílné podle lidí a situací. Všichni manželé jsou podle Božího plánu povoláni ke svatosti v manželství a toto vznešené povolání se uskutečňuje v té míře, v jaké je lidská osoba schopna odpovídat na Boží příkázání a důvěřuje s jasnou myslí v Boží milost a v oporu vlastní vůle.“⁷⁸ Podle toho náleží k pastorační úloze církve, aby manželé jasně uznali za směrodatnou pro uplatňování své sexuality především nauku encykliky *Humanae vitae* a upřímně se snažili vytvořit nutné předpoklady pro zachování této normy.

Jak zdůrazňuje synoda, týká se toto pastorační vedení celého manželského života. Proto musí být úkol předávání života začleněn do celkového poslání křesťanského života, který nemůže dospět ke vzkříšení bez kříže. V takové souvislosti chápeme, proč se nedá z rodinného života vyloučit oběť, ale naopak je třeba přijmout ji s ochotným srdcem, má-li se manželská láska prohloubit a být zdrojem vnitřní radosti.

Tato společná cesta vyžaduje uvědomělost, poučení, přiměřenou výchovu kněží, řeholních osob a laiků, kteří jsou činní v pastoraaci rodin. Ti všichni mohou pomáhat manželům na jejich lidské a duchovní cestě, která zahrnuje uvědomění hříchu, poctivé úsilí o zachovávání mravního zákona a službu smíření. Dále se musí uvážit, že v oblasti manželské důvěrnosti rozhodují dvě osoby, které však jsou povolány k souladu v myšlení a chování. To vyžaduje nemálo trpělivosti, citlivosti a času. Nanejvýš důležitý je v této oblasti jednotný mravní a pastorační úsudek kněží.

⁷⁷ *Tamtéž*, 21: AAS 60 (1968), 496.

⁷⁸ JAN PAVEL II., homilie na zakončení 6. biskupské synody, 8 (25. října 1980): AAS 72 (1980), 1083.

Tato jednotnost se musí pečlivě hledat a zajistit, aby věřící nemuseli trpět rozpory ve svědomí.⁷⁹

Cesta manželů je tedy usnadněna, když si oba váží učení církve a důvěřují v Kristovu milost, když jsou podporováni a doprovázeni duchovními správci a celou obcí věřících, a takto objevují a zakoušejí osvobozující a napomáhající cenu pravé lásky, která je darem a příkazem Kristova poselství.

Přesvědčovat a nabízet konkrétní pomoc

35. Se zřetelem na problém mravně správné kontroly porodnosti si musí vzít církevní společenství v přítomné době za úkol účinně přesvědčovat a nabízet konkrétní pomoc těm, kdo chtějí opravdu odpovědně prožívat své otcovství a mateřství.

Církev vítá výsledky vědeckého bádání dosažené přesnějším poznáním cyklů ženské plodnosti a povzbuzuje k soustavnějšímu rozšiřování těchto studií. Ale musí znovu a důrazně apelovat na odpovědnost všech – lékařů, odborníků, manželských poradců, vychovatelů, manželských dvojic –, kteří mohou manželům účinně pomáhat v projevování jejich vzájemné lásky při respektování struktury a cílů manželského úkonu, který tuto lásku vyjadřuje. To znamená rozsáhlejší, rozhodnější úsilí, aby byly poznávány, ceněny a používány přirozené metody kontroly porodnosti.⁸⁰

Cenné svědectví mohou a musí vydat manželé, kteří získali společnou snahou o periodickou zdrženlivost zralejší osobní zodpovědnost za lásku a život. Jak píše Pavel VI.: „Pán jim svěřuje úkol dát lidem viditelně poznat svatost a vlídnost zákona, který spojuje vzájemnou lásku manželů a jejich spolupráci s láskou Boha, původce lidského života.“⁸¹

⁷⁹ Srov. PAVEL VI., enc. *Humanae vitae*, 28: AAS 60 (1968), 501.

⁸⁰ Srov. JAN PAVEL II., promluva k delegátům „Centre de Liaison des Équipes de Recherche“, 9 (3. listopadu 1979); *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, II, 2 (1979), 1035; srov. též promluvu k účastníkům prvního kongresu afrických a evropských rodin (15. ledna 1981): „L'Osservatore Romano“ (16. ledna 1981).

⁸¹ PAVEL VI., enc. *Humanae vitae*, 25: AAS 60 (1968), 499.

JAN PAVEL II.
Promluva k účastníkům
semináře o odpovědném rodičovství
1. března 1984

Drazí kněží!

1. Je mi potěšením, že vás mohu přijmout na této mimořádné audienci, která mi umožňuje, abych vyjádřil svou hlubokou sympatii vám, kteří máte se mnou podíl na jediném kněžství Kristově, a současně vám dal najevo, jak velmi si vážím vaší pastorační činnosti, které věnujete své nejlepší úsilí.

Svůj apoštolát vykonáváte zvláště ve službě rodině, s naprosto správným přesvědčením, že každá pomoc této základní buňce lidského společenství přinese *mnohonásobný užitek*, který se odráží v rozličných složkách rodinné komunity a šíří se v čase díky rodičovské výchově, která se zrcadlí v dětech a jejich prostřednictvím v dalších generacích.

Chci vás v tomto přesvědčení utvrdit a povzbudit vás, abyste v tomto díle pokračovali. Při něm vám jistě nebude chybět požehnání od Boha, který je prvním autorem rodinné komunity a, „když se naplnil čas“ (Gal 4, 4), jejím prozřetelným vykupitelem.

2. Toto setkání se děje při příležitosti vaší účasti na kongresu o důležitém tématu odpovědného rodičovství, který iniciovalo Centrum studia a výzkumu přirozené kontroly plodnosti Katolické univerzity Svatého Kříže a Institutu pro studium manželství a rodiny Papežské lateránské univerzity. Chtěl bych v tomto kontextu říci něco o tomto tématu především z pastorační perspektivy.

Při nedávné oslavě jubilea kněží jsem upozornil na následující: „Mějme vždy dokořán otevřené oči – náš duchovní zrak – abychom lépe chápali, *co znamená odpouštět hříchy a smiřovat svědomí lidí s Bohem*, který je nekonečně svatý, Bohem Pravdy a Lásky“.⁸² Smiřovat lidské svědomí s Bohem *Pravdy a Lásky*, právě to je vaše poslání, a to vždycky, jedinečným způsobem však tehdy, když své kněžství dáváte do služeb manželům.

Máte v úmyslu během těchto dnů objevit a prohloubit vědecké, filosofické a teologické základy odpovědného předávání života, přesněji řečeno nauky encykliky *Humanae vitae* a apoštolské exhortace *Familiaris consortio*. Vaším cílem je smiřovat svědomí manželů s Bohem pravdy a lásky. Kdy je svědomí člověka „usmířené“, kdy zakouší hluboký pokoj? Tehdy, když se nachází v *Pravdě*. A oba výše zmiňované dokumenty ve věrnosti tradici církve učí *pravdu* o manželské lásce, která je společenstvím osob.

Co znamená „smiřovat svědomí manželů s *pravdou* o jejich manželské lásce“? Když se Ježíše jeho současníci ptali, zda je dovoleno zapudit svou manželku,

⁸² JAN PAVEL II., *Homilie* z 23. února 1984.

odpověděl odkazem na „počátek“, tedy Stvořitelův *původní plán* s manželstvím. Tak i vy, kteří jako kněží jednáte *v Kristově jménu*, musíte manželům ukázat, že to, co církev učí o odpovědném rodičovství, není nic jiného, než onen původní plán, jenž Stvořitel vtiskl do lidství muže a ženy uzavírajících manželství a jenž Vykupitel přišel obnovit. Mravní norma obsažená v *Humanae vitae* a *Familiaris consortio* je obranou plné pravdy o manželské lásce, neboť je vyjádřením *nevyhnutelných* požadavků této lásky.

Můžete si být jistí, že když jste při svém hlásání věrní učitelskému úřadu církve, pak neučíte něčemu, co by muž a žena, a to i dnes, *nedokázali* pochopit. Toto učení, které díky vám může zaznít v jejich uších, je totiž *už* vepsané v jejich srdci. Muži a ženy musíme pomoci tato „slova napsaná v srdci“ do hloubky číst. A neznamená snad skutečnost, že během těchto tří dnů máte v úmyslu objevit *důvody* učitelského úřadu církve, to, že chcete lépe znát *cesty*, kudy manžele přivést *k hluboké pravdě o nich samých* a jejich manželské lásce?

3. Smiřovat svědomí manželů s Bohem Pravdy a Lásky: svědomí manželů je opravdu usmířené, když objevili a přijali pravdu o své manželské lásce. Jak píše sv. Augustin: „Beata quippe vita est gaudium de veritate. Hoc est enim gaudium de te, qui veritas es.“⁸³

Dobře víte, že věrnost kněží – můžeme říci dokonce i církve – této pravdě a mravním normám, které z ní vyplývají, chci říci těm, kterým učí *Humanae vitae* a *Familiaris consortio*, je nezřídka draze zaplacená. Často znamená snášet výsměch, obvinění z neporozumění a tvrdosti a mnoho dalšího. To je osud každého, kdo svědčí o pravdě, jak dobře víme. Vyslechněme si ještě slova svatého Augustina: „Ale proč pravda rodí nenávisť?“ ptá se tento svatý učitel. „Pro nic jiného,“ odpovídá, „než že pravda je milována tak, že ti, kteří milují něco jiného, chtějí, aby to, co milují, byla pravda; a protože nechtějí být obelháváni, nechtějí být usvědčeni, že nemají pravdu. A proto pojali nenávisť k pravdě; pro lásku k tomu, co považují za pravdu. Milují pravdu, když září, nenávidí ji, když usvědčuje.“⁸⁴

Bud'te věrní učitelskému úřadu církve v této věci tak zásadní důležitosti pro život člověka s prostou a pokornou pevností.

4. Co se týče smíření svědomí manželů s Bohem pravdy a lásky, existuje tu jedna skutečná obtíž. Je však jiného druhu, než ona zmiňovaná výše.

Ke smíření nedojde, pokud manželé pravdu o své manželské lásce pouze *vnímají*. Je nezbytné, aby jejich svoboda *pravdu* uskutečňovala, *konala*. Ona *skutečná* obtíž spočívá v tom, že v *srdci* muže a ženy se zabydlela žádostivost. A žádostivost podněcuje vůli, aby odmítala požadavky pravé manželské lásky. Bylo by těžkým omylem z toho vyvozovat, že církví uváděná norma je sama o sobě jen „ideál“, který se musí poté přizpůsobit, patřičně upravit, odstupňovat s ohledem, jak se říká, na konkrétní možnosti člověka: na základě „poměřování různých dober, které jsou v sázce“. V čem ale záleží „konkrétní možnosti člověka“? A o *jakém* člověku se zde

⁸³ SV. AUGUSTIN, *Confessiones*, 10, 23, 33: CSEL 33/1, 252 [„Protože blažený život je radost z pravdy. Je to radost z tebe – pravda jsi ty“: *Vyznání*, Karmelitánské nakl., Kostelní Vydří 2015, str. 273; přeložil Ondřej Koupil].

⁸⁴ SV. AUGUSTIN, *Confessiones*, 10, 23, 34: CSEL 33/1, 253 [*tamtéž*; překlad byl upraven].

hovoří? O člověku, který je *ovládaný* žádostivostí, nebo o člověku, který je *Kristem vykoupený*? Nakonec jde totiž o toto: o *realitu* Kristova vykoupení.

Kristus nás vykoupil! To znamená: dal nám *možnost* uskutečnit *celou pravdu* našeho bytí, osvobodil naši svobodu od *ovládání* žádostivostí. A jestliže i vykoupený člověk ještě hřeší, pak ne proto, že by bylo vykoupení Kristem neúplné, nýbrž proto, že se *vůle* člověka vyhybá té milosti, jež z tohoto aktu vykoupení tryská. Boží příkázání nepochybně odpovídá *možnostem* člověka: avšak *možnostem* toho člověka, jemuž je dán Duch Svatý; toho člověka, který, i když upadne do hříchu, může stále žádat o odpuštění a těšit se z přítomnosti Ducha Svatého.

Smíření svědomí manželů s Bohem Pravdy a Lásky se uskutečňuje skrze odpuštění hříchů: prostřednictvím pokorného uznání, že nejsme na výši, nedosahujeme Pravdy a jejích požadavků, nikoli skrze namyšlené přizpůsobení si Pravdy a jejích nároků podle toho, co si *my* přejeme, aby byla pravda a dobro. Naše svoboda spočívá v tom, že sloužíme pravdě. Jak jsme to četli ve včerejší liturgii hodin: „Nejlepší z tvých služebníků není ten, komu jde nejvíc o to, aby slyšel, co chce, ale aby chtěl, co slyší.“⁸⁵

Naše pastorační láska k manželům spočívá v tom, že jsme kdykoli připraveni jim nabídnout ve svátosti smíření odpuštění hříchů, nikoli v tom, že v jejich očích snížíme velikost a důstojnost jejich manželské lásky.

5. „Mějme vždy dokořán otevřené oči – náš duchovní zrak – abychom lépe chápali, *co znamená odpouštět hříchy a smířovat svědomí lidí s Bohem, který je nekonečně svatý, Bohem Pravdy a Lásky.*“

Manželé – i celá církev – mají za potřebí právě tento pronikavý pohled naší kněžské duše. Protože manželé i celá církev vzdávají chválu Otci našeho Pána Ježíše Krista: uchvácení, s neutuchající touhou kontemplovat onu Lásku a Pravdu, s níž vy usmířujete svědomí manželů.

Svolávám na vaši službu útěšné vylití hojných darů moudrosti a lásky. Ze srdce vám uděluji své apoštolské požehnání.

JAN PAVEL II., *Teologie těla, Paulínky, Praha 2015.*

Katecheze 118-133 (11. července – 28. listopadu 1984) obsahují nejrozsáhlejší výklad nauky *Humanae vitae*, který byl kdy nějakým papežem přednesen. *Viz knižní vydání.*

⁸⁵ Sv. AUGUSTIN, *Confessiones*, 10, 26, 37: CSEL 33/1, 255 [středa 8. týdne v mezidobí].

Text originálu: *Insegnamenti di Benedetto XVII*, IV, 1 (2008) 753-756.

Překlad: Karel Skočovský a Milan Glaser. Některé části překladu byly převzaty ze stránky Radia Vaticana: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=9486> (12. 9. 2018)

Pro větší přehlednost přidáno číslování odstavců.

BENEDIKT XVI.

Promluva k účastníkům mezinárodního kongresu při příležitosti 40 let encykliky *Humanae vitae*

10. května 2008

2. [...] Již 2. vatikánský koncil v konstituci *Gaudium et spes* vyzval vědce, aby spojili síly s cílem komplexně objasnit a získat solidní jistotu ohledně předpokladů „mravně nezávadného řízení porodnosti“.⁸⁶ Můj předchůdce blahé paměti, Boží služebník Pavel VI. vydal 25. července 1968 encykliku *Humanae vitae*. Tento dokument se velmi rychle stal znamením odporu. Byl vypracován na základě protrpěného rozhodnutí a je významným gestem, jenž odvážně potvrdilo kontinuitu nauky a tradice církve. Tento často špatně chápaný a vykládaný text vedl k velké diskusi i proto, že mířil ke kořenům hlubokého odporu, který poznamenal život celých generací. Čtyřicet let od jeho vydání je nejen zřejmá nezměněná pravdivost jeho učení, ale také velká prozíravost, s níž přistupoval k řešení problému. Manželskou lásku totiž popisuje v rámci globálního procesu, který se nezastavuje u rozdělení duše a těla, ani není poplatný pouhému sentimentu, jenž je často prchavý a křehký. Opírá se o jednotu lidské osoby a úplné sdílení manželů, kteří ve vzájemném přijetí dávají sami sebe ve slibu věrné a výlučné lásky, jež pramení v upřímném rozhodnutí vůle. Jak by taková láska mohla zůstat uzavřená daru života? Život je vždycky drahocenný dar. Kdykoli se spolupodílíme na jeho zrodu, můžeme zakoušet stvořitelskou moc Boha, který spoléhá na člověka a vybízí jej, aby v síle naděje utvářel budoucnost.

3. Učitelství církve se nemůže zřeknout stále nové a hlubší reflexe nad základními principy týkajícími se manželství a předávání lidského života. Co bylo pravda včera, zůstává pravdou i dnes. Pravda vyjádřená v encyklice *Humanae vitae* se nemění. Její učení se dokonce ve světle nových vědeckých objevů stává ještě aktuálnější a pobízí k reflexi nad jeho trvalým přínosem [it. *valore intrinseco*]. Klíčovým pojmem k celistvému uchopení jejího obsahu je totiž láska. Jak jsem napsal ve své první encyklice *Deus caritas est*: „Člověk se stává opravdu sám sebou, když se tělo a duše nacházejí v niterné jednotě. (...) Nemiluje ani sám duch, ani samo tělo, protože je to člověk, osoba, kdo miluje jakožto jednotný tvor, k němuž patří tělo i duše.“⁸⁷ Je-li tato jednota narušena, ztrácí se hodnota osoby a upadá se do vážného rizika pokládat tělo za předmět, který lze kupovat nebo prodávat.⁸⁸ V kultuře, v níž převažuje „mít“ nad „bytím“, hrozí, že lidský život ztratí svou hodnotu. Když se sexualita promění v drogu, která usiluje partnera podřít vlastními tužbami a zájmy,

⁸⁶ *Gaudium et spes*, 52.

⁸⁷ BENEDIKT XVI., encyklika *Deus Caritas est*, 5.

⁸⁸ Srov. *tamtéž*.

bez ohledu na naladění milované osoby⁸⁹, potom je třeba bránit nejen pravé pojetí lásky, ale především samu důstojnost lidské osoby. Jako věřící proto nesmíme nikdy připustit, aby vláda techniky infikovala kvalitu lásky a posvátnost života.

4. Nikoli náhodou se Ježíš, když mluví o manželské lásce⁹⁰, odvolává na Boží dílo na začátku stvoření. Jeho učení odkazuje na velkorysý čin [*atto gratuito*], jímž Stvořitel chtěl vyjádřit nejen bohatství své lásky, která se v sebedarování otevírá všem, nýbrž také vtisknout určitý vzor, jímž se má řídit lidské jednání. V plodnosti manželské lásky muž a žena mají účast na stvořitelském díle Otcově. A také jasně ukazují, že na počátku jejich manželského života se nachází upřímné „ano“, které vyslovili a opravdu žijí ve vzájemnosti a vždy otevřeně životu. Toto slovo našeho Pána zůstává ve své hluboké pravdě nezměněno a nemůže ho zrušit žádná z mnoha často navzájem si protirečících teorií, které se v průběhu dějin vyrojily. Přirozený zákon, jenž je základem pro uznání skutečné rovnosti lidí a národů, si zaslouží, aby byl přijat jako pramen, kterým se inspiroje také soužití manželů v jejich odpovědnosti při plození dětí. Předávání života je vepsáno v přirozenosti a její zákony přetrvávají jako nepsaná norma, na niž se všichni mají odvolávat. Každý pokus nebrat na zřetel tento princip zůstane sám o sobě sterilní a nemá budoucnost.

5. Je naléhavě potřeba znovu objevit spojenectví, které vždy, když bylo respektováno, přinášelo patřičné plody: totiž mezi rozumem a láskou. Vynikající učitel, jakým byl Vilém ze Saint-Thierry, napsal slova, která považujeme za hluboce pravdivá i dnes: „Jestliže rozum vyučuje lásku a láska osvěcuje rozum, jestliže se rozum v lásce obrátí a láska přitaká tomu, aby neopustila hranice vymezené rozumem, pak oba mohou vykonat něco velikého.“⁹¹ Co je to „veliké“, na čem můžeme spolupracovat? Je to podpora odpovědnosti za život, který činí plodným dar, kterým se jeden stává pro druhého. Je to plod lásky, která dokáže přemýšlet, volit v plné svobodě, která se nenechá odradit případnými oběťmi, které je třeba podstoupit. Odtud pramení onen zázrak života, který rodiče zakoušejí sami na sobě a který se jim jeví jako něco mimořádného, když se uskuteční v nich a skrze ně. Žádná technika nesmí nahradit akt lásky, který si manželé vzájemně projevují jako znamení většího tajemství, v němž se oba stávají protagonisty a spolupracovníky stvoření.

6. Stále častěji jsme bohužel svědky bolestných událostí, které se týkají dospívajících, jejichž reakce svědčí o nesprávném chápání tajemství života a nebezpečných důsledků vlastního jednání. Naléhavost formace, na kterou často upozorňují, se jedinečným způsobem týká tématu života. Velmi si přejí, aby byla mladým lidem věnována zvláštní pozornost, aby mohli získat správné pojetí o smyslu lásky, a to díky odpovídající sexuální výchově. Přitom se nesmějí nechat svést různými myšlenkami, které jsou zrovna v módě, jež by jim zastíraly podstatu pravdy, která je v sázce. Nabízet iluze v oblasti lásky nebo odvádět od opravdové odpovědnosti, kterou je člověk povolán přijmout na poli uplatňování vlastní sexuality, neslouží ke cti

⁸⁹ *It. senza rispettare i tempi della persona amata*, doslova: bez respektu k období, které milovaná osoba prožívá, pozn. překl.

⁹⁰ Srov. Mt 19,4-6.

⁹¹ VILÉM ZE SAINT-THIERRY, *Přirozenost a důstojnost lásky*, 21, 8.

žádné společnosti, která se odvolává na principy svobody a demokracie. Svoboda se musí snoubit s pravdou a odpovědnost zase s oddaností, ba ochotou k oběti pro druhého. Bez toho se lidské společenství nemůže rozvíjet a hrozí mu nebezpečí, že se uzavře do dusivého cyklu sobectví.

7. Učení formulované encyklikou *Humanae vitae* není snadné. Odpovídá však onomu základnímu uspořádání, skrze něž byl předáván život už od stvoření světa, s respektem k přirozenosti a ve shodě s jejími požadavky. Ohled na lidský život a obrana důstojnosti lidské osoby od nás žádají, abychom vyzkoušeli každou cestu k tomu, aby všichni mohli mít účast na ryzí pravdě odpovědné manželské lásky v úplném přilnutí k zákonu, který je vepsán do srdce každého člověka. [...]

Text originálu: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20160319_amoris-laetitia.html (it.) [Viz též latinská verze.]

Překlad: Jaroslav Brož

České vydání: Paulínky, Praha 2016.

FRANTIŠEK
Apoštolská exhortace *Amoris laetitia*, 80-82
19. března 2016

Předávání života a výchova dětí

80. Manželství je na prvním místě „důvěrné společenství života a manželské lásky“,⁹² které je dobrem pro samotné manžele,⁹³ a sexualita „je zaměřena na manželskou lásku muže a ženy“.⁹⁴ Proto také „manželé, kterým Bůh nedopřál, aby měli děti, přesto mohou vést smysluplný manželský život po stránce lidské i křesťanské“.⁹⁵ Nicméně toto spojení je „svou přirozenou povahou“ zaměřeno na plození.⁹⁶ Dítě, které se narodí, „se nepřidružuje k vzájemné lásce manželů zvenčí; pučí v samém srdci tohoto vzájemného darování, jehož je plodem a naplněním“.⁹⁷ Neobjevuje se až na konci nějakého procesu, ale je přítomno od začátku jejich lásky jako podstatný prvek, který nelze popřít, aniž by se mrzčila láska sama. Tato láska od samého začátku odmítá jakýkoli podnět k uzavírání se do sebe a otevírá se plodnosti, která ji prodlužuje za její vlastní existenci. Žádný pohlavní akt manželů tedy nemůže popírat tento význam,⁹⁸ i když z různých důvodů nemusí pokaždé zplodit nový život.

81. Dítě si zaslouží, aby se narodilo z takové lásky, a ne jakýmkoli jiným způsobem, protože „není něco, co se rodičům dluží, ale je to dar“,⁹⁹ který je „plodem specifického úkonu manželské lásky jeho rodičů“.¹⁰⁰ Proto „podle řádu stvoření jsou manželská láska mezi mužem a ženou a předávání života podřízeny jedno druhému (srov. Gn 1,27-28). Tímto způsobem dal Stvořitel muži a ženě podíl na díle svého stvoření a současně je učinil nástroji své lásky tím, že svěřil do jejich odpovědnosti prostřednictvím předávání lidského života budoucnost lidstva.“¹⁰¹

82. Synodní otcové prohlašují, že „je jasně zjevné šíření mentality, která plození života redukuje na proměnnou závislou na plánech jedince nebo páru“.¹⁰² Učení církve „napomáhá harmonickému a uvědomělému prožívání společenství mezi manžely ve všech jeho rozměrech, spolu s odpovědností za plození života. Je třeba znovu objevit

⁹² 2. vatikánský koncil, Pastorální konstituce *Gaudium et spes*, 48.

⁹³ Srov. *Kodex kanonického práva*, kán. 1055 § 1: „*Ad bonum coniugum atque ad prolis generationem et educationem ordinatum.*“

⁹⁴ *Katechismus katolické církve*, 2360.

⁹⁵ *Tamtéž*, 1654.

⁹⁶ 2. vatikánský koncil, Pastorální konstituce *Gaudium et spes*, 48.

⁹⁷ *Katechismus katolické církve*, 2366.

⁹⁸ Srov. Pavel VI., Encyklika *Humanae vitae* (25. července 1968), 11–12: AAS 60 (1968), 488–489.

⁹⁹ *Katechismus katolické církve*, 2378.

¹⁰⁰ Kongregace pro nauky víry, Instrukce *Donum vitae* (22. února 1987), II, 8: AAS 80 (1987), 97.

¹⁰¹ *Relatio finalis* 2015, 63.

¹⁰² *Relatio Synodi* 2014, 57.

poselství encykliky *Humanae vitae* Pavla VI., která podtrhuje potřebu respektovat důstojnost osoby při morálním hodnocení metod regulace porodnosti. [...] Také rozhodnutí se pro adopci nebo pěstounskou péči je projevem plodnosti, která patří k manželskému životu."¹⁰³ Se zvláštní vděčností církev „podporuje rodiny, které přijímají, vychovávají a zahrnují svou náklonností různě postižené děti “.¹⁰⁴

¹⁰³ *Tamtéž*, 58.

¹⁰⁴ *Tamtéž*, 57.